

Raport

Inwestycje w zakłady wytwarzające biogaz i przetwarzające biomasę

w latach 2010–2012

Młody rynek z bardzo dużym potencjałem

Polski rynek biogazu jeszcze raczkuje, ale przygotowuje się do szybkiego wzrostu. Obecnie w Polsce istnieje pięć rolniczych biogazowni o łącznej mocy elektrycznej blisko 6MW. Inaczej wygląda sytuacja urządzeń przy oczyszczalniach ścieków i wysypiskach śmieci – tutaj działa ich 151 i produkują rocznie 271.500MWh energii.

Cena energii wynosi aktualnie niespełna 11 eurocentów za jedną zużytą kilowatogodzinę. Na tą wartość składa się średnia cena prądu z roku ubiegłego oraz zielone certyfikaty sprzedane na giełdzie.

Ustawa Prawo energetyczne z roku 1997, która w najaktualniejszej wersji zawiera również uprzywilejowany dostęp do sieci dla energii ze źródeł odnawialnych, jest aktualnie zmieniana, a spodziewana z początkiem przyszłego roku nowelizacja ma wprowadzić radykalną poprawę sytuacji i ułatwienia szczególnie dla biogazu. W związku z tym Ministerstwo Rolnictwa oraz Ministerstwo Gospodarki wypracowały szeroko zakrojone programy, w ramach których ma powstać m.in. 2000 biogazowni do roku 2020. Tak więc niemal w każdej gminie ma obowiązkowo funkcjonować biogazownia. Mają również zostać stworzone ustawowe podstawy wytwarzania gazu i tłoczenia go do sieci gazowniczej, co ma poprawić niezależność energetyczną kraju.

Ponadto trwają poważne dyskusje, czy obowiązującego modelu kwotowego wynagradzania na podstawie certyfikatów nie zamienić na wariant stałych cen wzorowany na niemieckiej ustawie o energii odnawialnej (EEG).

Bardzo dużym bodźcem dla inwestycji są dostępne aktualnie dopłaty bezpośrednie do inwestycji w projekty związane z energią odnawialną w ramach Europejskich Funduszy Strukturalnych 2007–2013. Dzięki nim możliwe jest otrzymanie do 70% sumy inwestycji w formie bezzwrotnych dotacji, a w ramach specjalnego programu Partnerstwa Publiczno–Prywatnego nawet o wiele wyższych kwot. Poza tym można liczyć na wsparcie z programów narodowych, specjalnych instytucji jak Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska oraz ulgi podatkowe w specjalnych strefach ekonomicznych.

Szacuje się, że potencjał dla rolniczych biogazowni i urządzeń przetwarzania odpadów organicznych w Polsce wynosi około 90% potencjału w Niemczech. Powierzchnia użytków rolnych wynosi 10,7 mln hektarów, czyli jest niewiele mniejsza niż w Niemczech (11,9 mln hektarów).

Dla międzynarodowych inwestorów, producentów urządzeń, przedsiębiorstw doradczych i usługowych polski rynek biogazu stanie się z pewnością

w najbliższych latach jednym z najważniejszych rynków zagranicznych, a zważywszy na geograficzną bliskość Niemiec oraz intensywne bilateralne stosunki handlowe, dla niemieckich firm będzie łatwiej dostępny niż inne rynki docelowe.

Aktywne towarzyszenie temu rozwojowi oraz transfer doświadczeń i know-how m.in. również z Niemiec jest jednym z wielu celów Polskiego Stowarzyszenia Biogazu PBA, które zostało powołane do życia w 2007 roku. Stowarzyszenie ma siedzibę na Pomorzu, w północnej Polsce, gdzie powstały też pierwsze typowe rolnicze biogazownie w kraju. Działalność stowarzyszenia to m.in. doradztwo, lobbying, uczestnictwo w programach międzynarodowych, tworzenie norm i jednolitych wytycznych, współtworzenie projektów ustaw jak również założenie centrum szkoleniowego i kompetencyjnego, włącznie z pokazową biogazownią, na której mają być prowadzone praktyczne szkolenia i demonstrowane różne koncepcje wykorzystania ciepła oraz uprawy i wykorzystania roślin energetycznych.

www.pba.org.pl

Pierre Haider
Koordynator projektów
międzynarodowych

Czy polityczne plany rządu staną się rzeczywistością?

Zaledwie dziesięć procent gmin w Polsce myśli poważnie o inwestycjach w zakłady wytwarzające biogaz lub elektrociepłownię bądź elektrownie wykorzystujące biomasę. Jest to wyraźnie sprzeczne z gloszonymi od dłuższego czasu politycznymi planami rządu. Podobnie stosunkowo niewielu inwestorów jest zainteresowanych inwestycjami w zakłady wytwarzające biogaz lub elektrociepłownię bądź elektrownie wykorzystujące biomasę. W porównaniu do inwestujących w energię wiatrową – patrz raport z lipca 2009 – zwraca uwagę fakt, że jako główną przeszkodę wymienia się przedłużające się procedury związane z wykorzystaniem środków finansowych z dotacji. Zakłady wytwarzające biogaz lub elektrociepłownię bądź elektrownie wykorzystujące biomasę są opłacalne wyłącznie dzięki środkom europejskim, a nie w oparciu o kształtowanie cen – i to stanowi główną przeszkodę w rozwoju rynku. Wprowadzenie dodatkowych żółtych certyfikatów dla łącznej produkcji energii elektrycznej i ciepłej nie poprawia sytuacji w znaczący sposób. Średni poziom cen od 13 do 14 eurocentów za kWh dla elektrociepłowni – ceny dla zielonych i żółtych certyfikatów – leży znacznie poniżej poziomu cen w Republice Czeskiej, gdzie wynoszą one od 21 do 25 eurocentów za kWh za energię elektryczną z biogazowni i od 13,5 do 28 eurocentów za kWh dla elektrociepłowni bądź elektrowni wykorzystujących biomasę. Ponadto w Republice Czeskiej certyfikaty mają stałe ceny – tzw. Green Premium, podczas gdy ceny certyfikatów sprzedawanych na giełdzie energetycznej zmieniają się teoretycznie w zależności od popytu i podaży, co w praktyce z braku wystarczającej ilości certyfikatów nie prowadzi do kształtowania się cen rynkowych, a jedynie zwiększa ryzyko przy finansowaniu inwestycji przez bank komercyjny. Dopóki w Polsce ceny energii dla zakładów wytwarzających biogaz lub elektrociepłownię bądź elektrowni wykorzystujących biomasę nie będą ustalone odpowiednio do kosztów produkcji i w sposób prosty, istnieje obawa, że polityczne plany rządu pozostaną tylko planami.

Dr. Christian Schnell

Partner | BSJP in alliance with Taylor Wessing

Inwestycje gmin

Nota metodologiczna

Cel badania:

■ Celem niniejszego badania było uzyskanie wiedzy na temat zasięgu oraz rodzaju inwestycji w energię ze źródeł odnawialnych – w zakłady wytwarzające biogaz oraz elektrociepłownie bądź elektrownie wytwarzające biomasę – planowanych w Polsce w latach 2010–2012. A także, określenie rodzaju i zakresu trudności związanych z rozpoczęciem lub prowadzeniem tego rodzaju przedsięwzięć.

Próba:

■ Badanie przeprowadzone zostało na próbie 200 gmin z terenu całej Polski. Próba została dobrana proporcjonalnie, w podziale na 16 województw oraz na trzy typy gmin: miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie, zgodnie z rzeczywistym udziałem tych jednostek w podziale administracyjnym Polski.

■ Wywiady w gminach przeprowadzone zostały w urzędach gmin, z osobami odpowiedzialnymi za podejmowanie decyzji inwestycyjnych (Burmistrzem, Specjalistą z Wydziału ds. Inwestycji).

Metoda:

■ Badanie przeprowadzone zostało metodą wywiadów telefonicznych (CATI), z osobami odpowiedzialnymi w gminie za podejmowanie decyzji inwestycyjnych.

Wnioski

■ W większości gmin w Polsce (82%) nie została jeszcze podjęta decyzja dotycząca rozpoczęcia inwestycji w energię ze źródeł odnawialnych, planowanych w latach 2010–2012.

■ Gminy planujące realizację inwestycji w zakłady wytwarzające biogaz lub elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę – w ciągu najbliższych trzech lat – stanowią 12%.

■ Gminy, które podjęły decyzję o nie realizowaniu w/w inwestycji stanowią 6% spośród ogółu wszystkich gmin.

■ Plany dotyczące inwestowania w energię ze źródeł odnawialnych dwukrotnie częściej zostały już podjęte w gminach miejskich oraz miejsko-wiejskich (18%) niż w gminach wiejskich (9%).

■ Plany inwestycyjne częściej niż przeciętnie poczynione zostały w gminach zlokalizowanych w trzech makroregionach: północnowschodnim (19% gmin), pomorskim oraz wschodnim – po 17% gmin.

■ Gminy posiadające plany inwestycyjne w zdecydowanej większości zamierzają inwestować w jeden rodzaj zakładów: 7% spośród wszystkich gmin zamierza inwestować w elektrociepłownie lub elektrownie wykorzystujące biomasę a 6% – w zakłady wytwarzające biogaz.

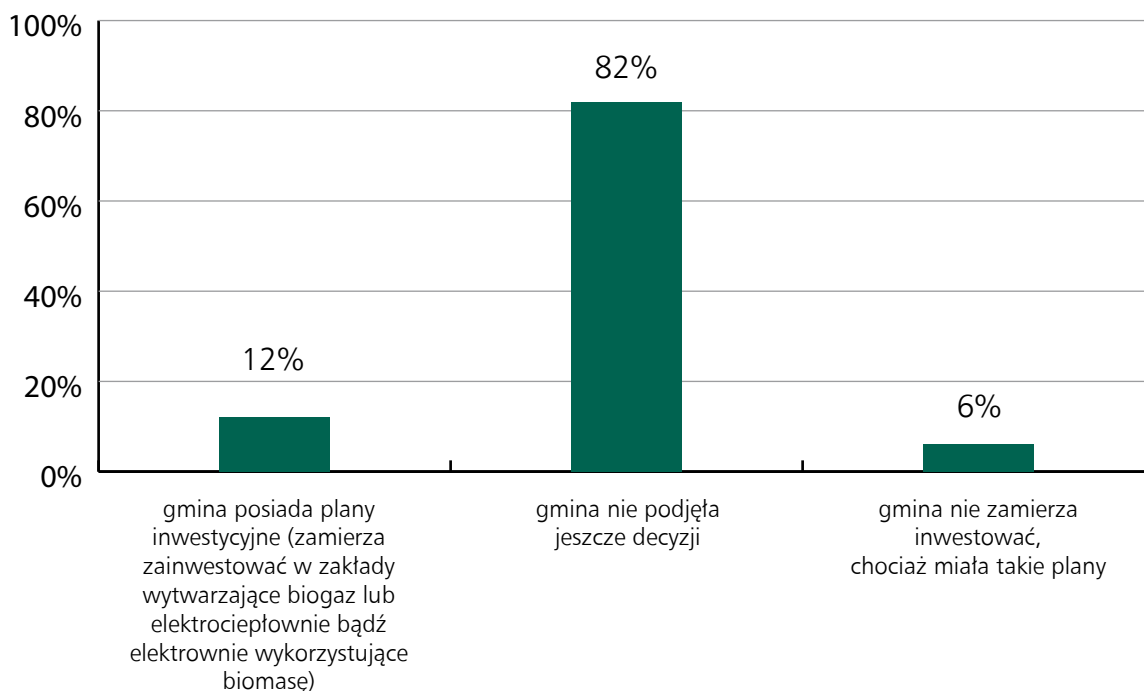
■ Gminy nieco częściej zamierzają inwestować w przyłączenie zakładu wykorzystującego biomasę lub biogaz do sieci niż w przygotowanie własnego projektu i budowę zakładu lub elektrociepłowni.

■ Największy udział w finansowaniu inwestycji związanej z energią ze źródeł odnawialnych będą miały środki unijne i krajowe bezzwrotne (74%), a najmniejszy – kredyt (10%).

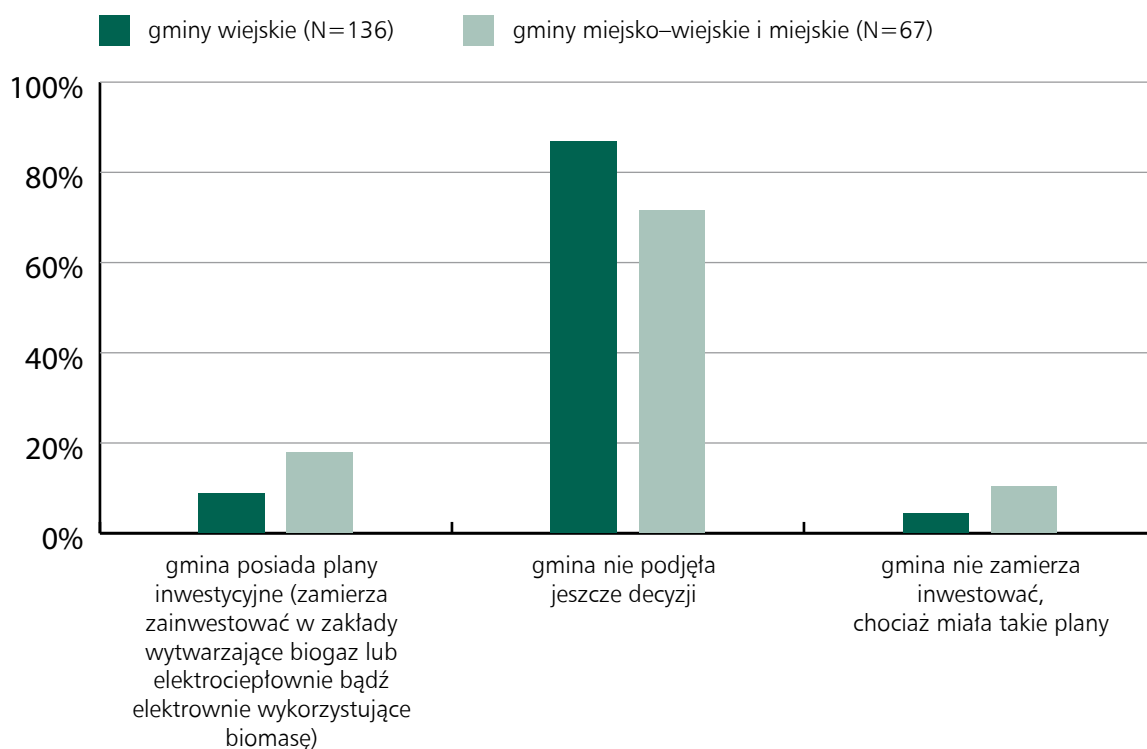
■ Gminy zamierzające inwestować w energię ze źródeł odnawialnych najczęściej narzekają na trudności związane z nieprzewidywalną ceną sprzedaży energii (ten element jako trudny określa blisko 43% gmin planujących inwestycje), a także na problemy związane z finansowaniem przez fundusze unijne i krajowe (41%) oraz uchwaleniem planu zagospodarowania przestrzennego (40%).

Planowane inwestycje

Posiadanie planów inwestycyjnych przez gminy w ciągu najbliższych trzech lat (2010–2012)
podstawa: wszystkie badane gminy; N=203

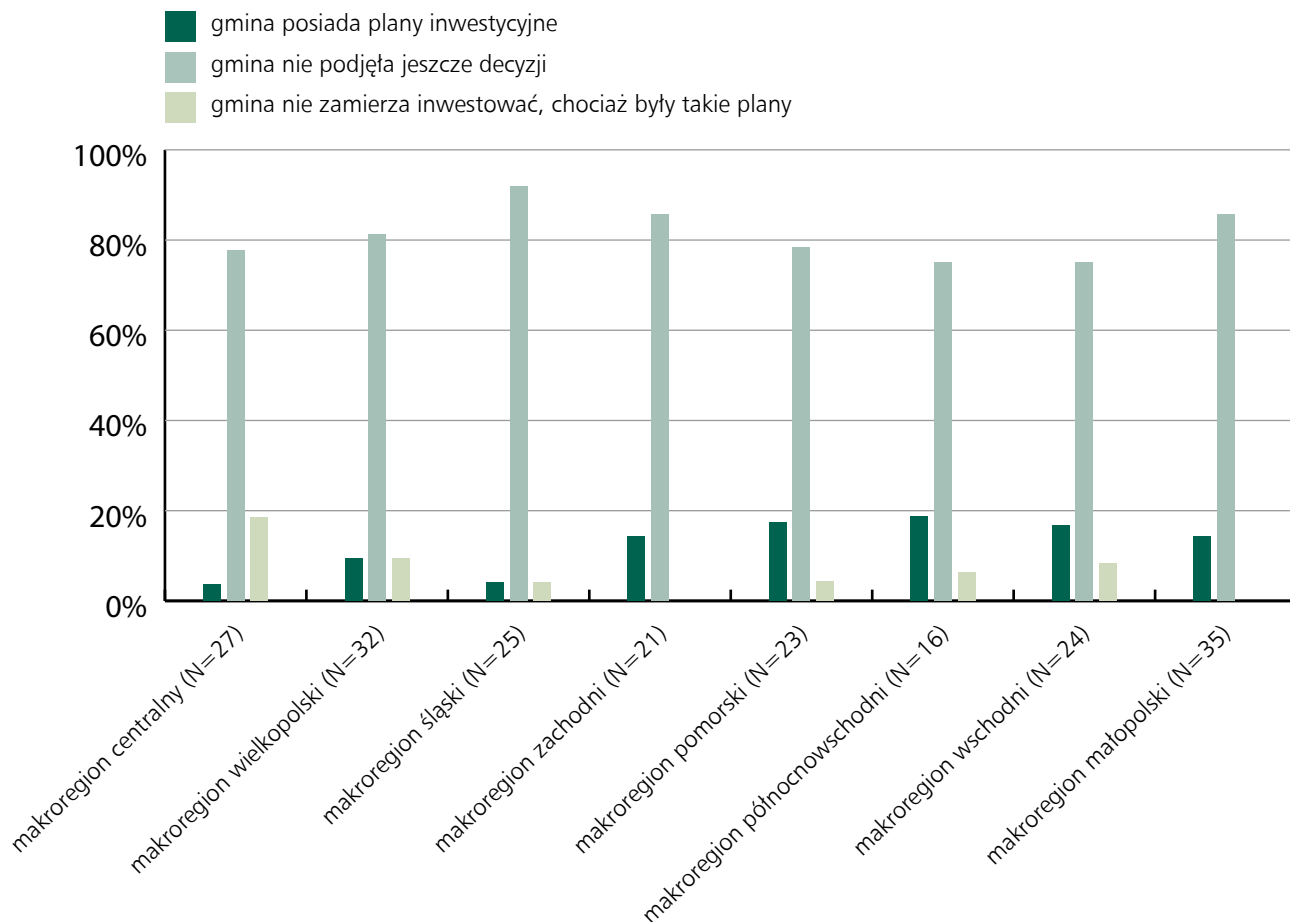

Posiadanie planów inwestycyjnych przez gminy w ciągu najbliższych trzech lat (2010–2012)
podstawa: gminy wiejskie vs gminy miejsko-wiejskie i miejskie

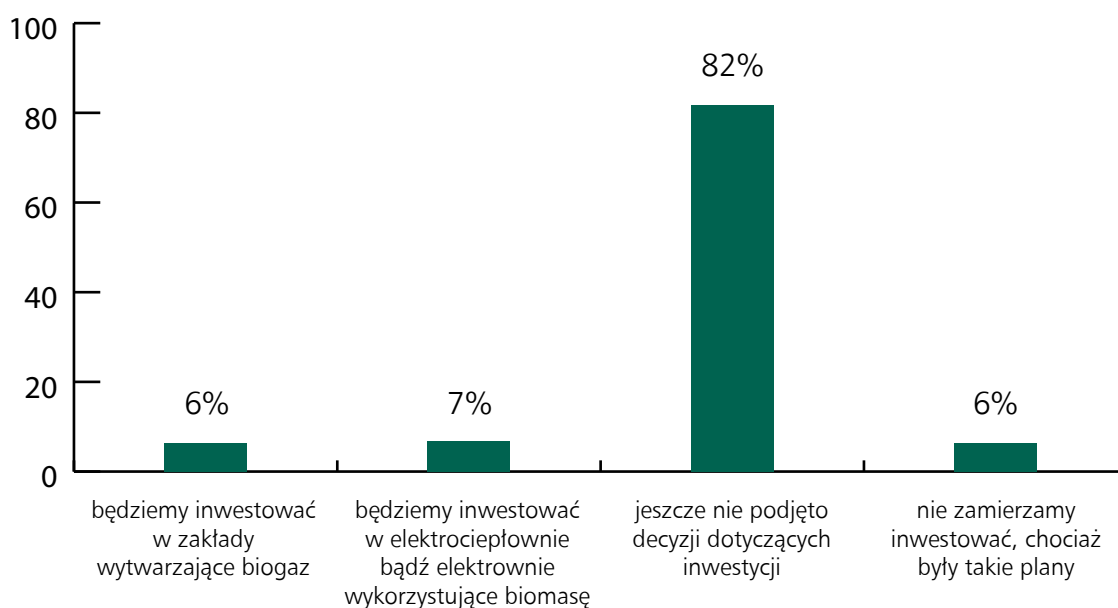

Planowane inwestycje – cd.

Posiadanie planów inwestycyjnych przez gminy w ciągu najbliższych trzech lat (2010–2012)
podstawa: gminy zlokalizowane w poszczególnych makroregionach; GUS

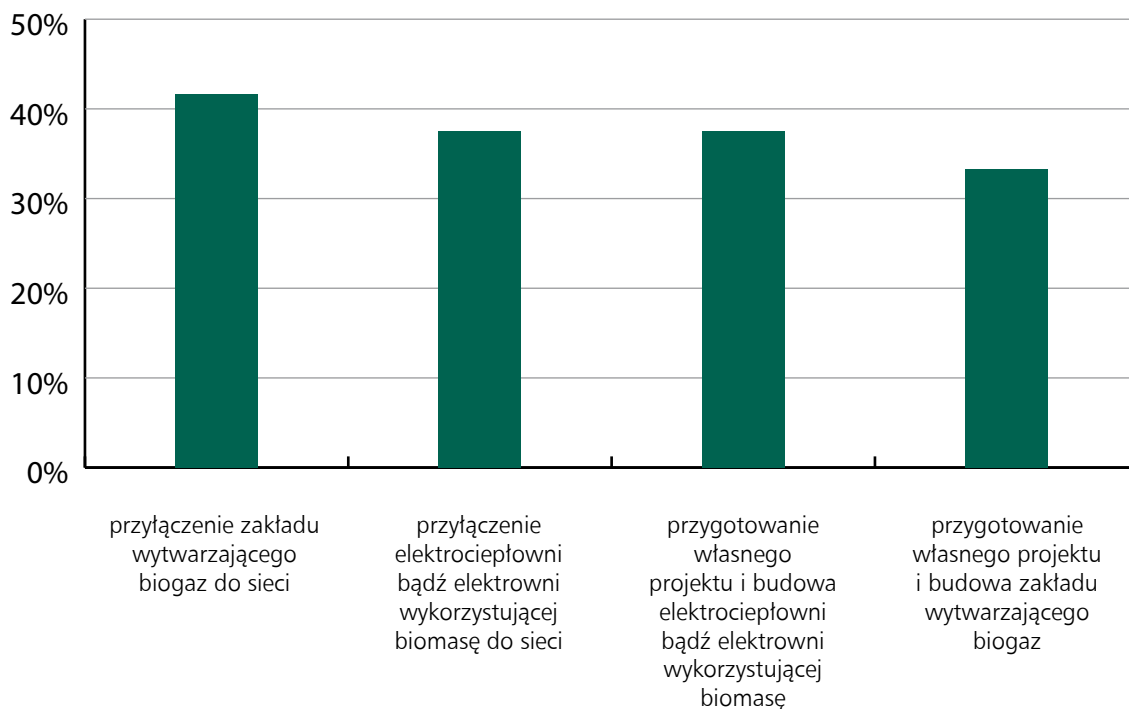
Rodzaj inwestycji planowanych w ciągu najbliższych trzech lat (2010–2012)
podstawa: wszystkie badane gminy; N=203

Planowane inwestycje – cd.

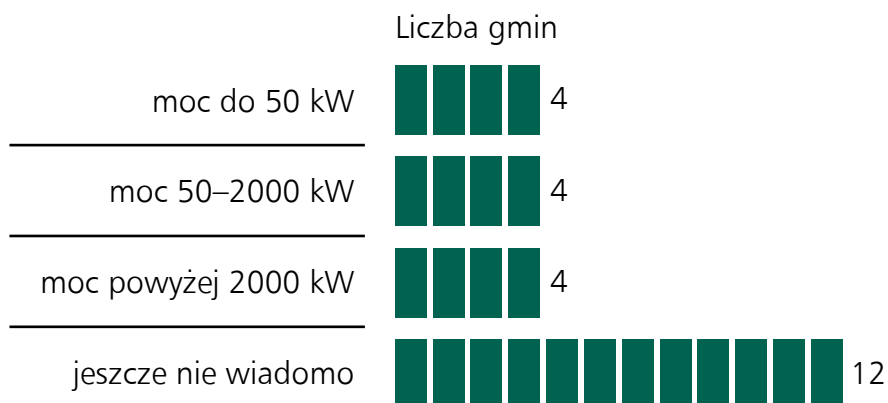
Charakter planowanych inwestycji: w zakłady wytwarzające biogaz lub elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę

podstawa: gminy posiadające plany inwestycyjne; N=24

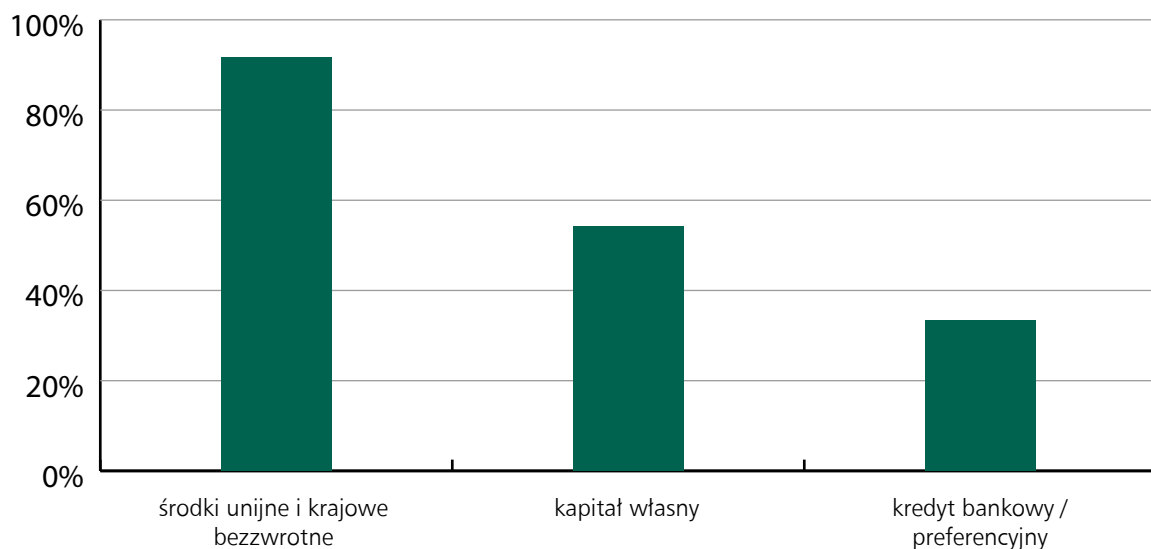
Moc planowanych inwestycji

podstawa: gminy posiadające plany inwestycyjne; N=24

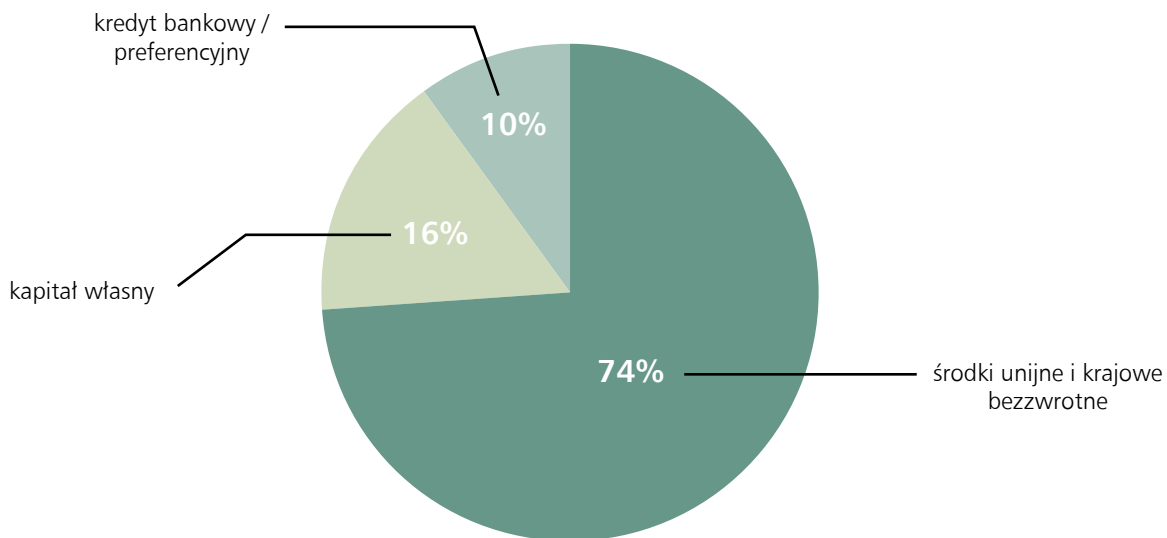

Źródła finansowania inwestycji

Źródła finansowania inwestycji, z jakich gmina zamierza skorzystać
podstawa: gminy posiadające plany inwestycyjne; N=24

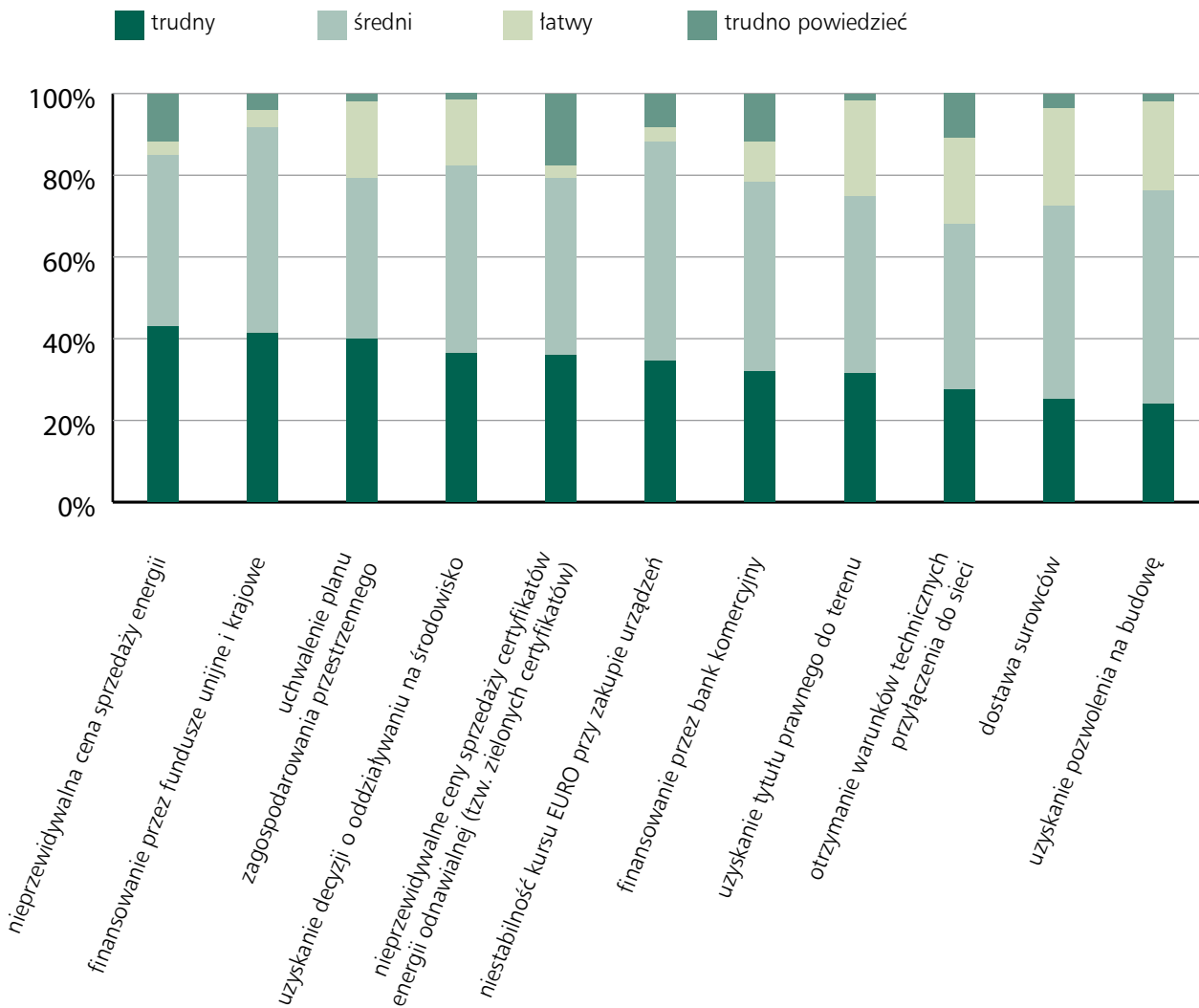

Udział poszczególnych źródeł w finansowaniu inwestycji – średnie wartości procentowe
podstawa: gminy posiadające plany inwestycyjne; N=24

Trudności dotyczące inwestycji

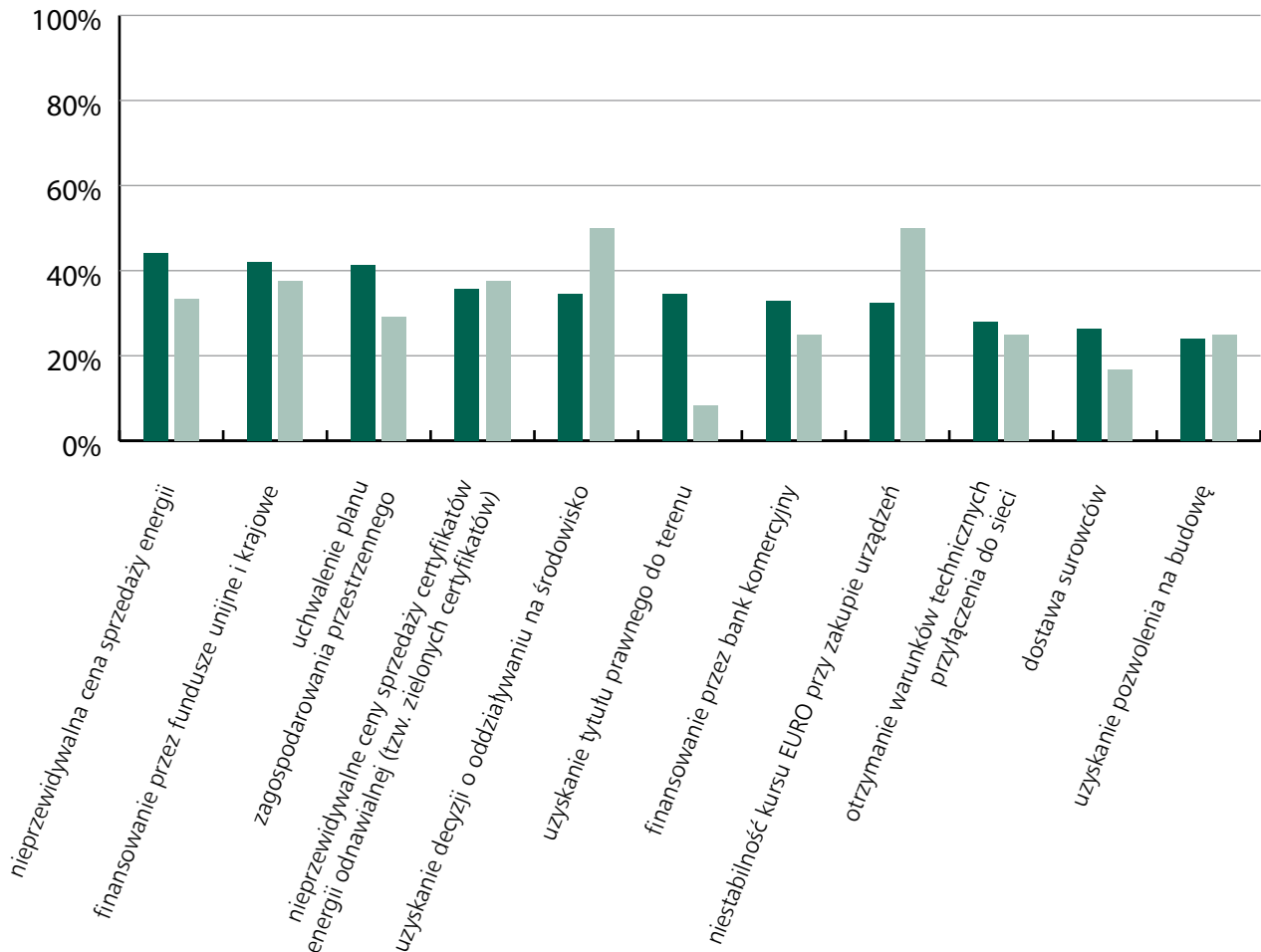
Stopień trudności dotyczących różnych kwestii związanych z inwestowaniem w zakłady wytwarzające biogaz oraz elektrociepłownie / elektrownie wykorzystujące biomasę
podstawa: wszystkie badane gminy; N=203

Trudności dotyczące inwestycji – cd.

Problemy związane z inwestowaniem w zakłady wytwarzające biogaz oraz elektrociepłownie / elektrownie wykorzystujące biomasę **uznawane za trudne**

- gminy, które nie podjęły jeszcze decyzji lub nie będą inwestować w biogaz lub biomasę w ciągu najbliższych 3 lat (2010–2012); N=179
- gminy zamierzające inwestować w biogaz lub biomasę w ciągu 3 lat (N=24)

Inwestycje firm prywatnych

Nota metodologiczna

Cel badania:

■ Celem niniejszego badania było uzyskanie wiedzy na temat zasięgu oraz rodzaju inwestycji w energię ze źródeł odnawialnych – w zakłady wytwarzające biogaz oraz elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę – planowanych przez inwestorów oraz producentów prywatnych w Polsce w latach 2010–2012. A także, określenie rodzaju i zakresu trudności związanych z rozpoczęciem lub prowadzeniem tego rodzaju przedsięwzięć.

Próba:

■ Badanie przeprowadzone zostało na próbie 24 firm należących do takich kategorii jak: inwestorzy w biogazownie, inwestorzy w elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę, producenci urządzeń dla biogazowni, producenci urządzeń dla elektrociepłowni bądź elektrowni wykorzystujących biomasę. Badanie zrealizowane zostało na maksymalnie osiągalnej próbie firm z tej branży. W celu zmaksymalizowania liczby firm biorących udział w badaniu podjęte zostały wszelkie możliwe techniki rekrutacyjne. Uzyskana próba jest wyczerpująca w zastanych warunkach.

Metoda:

■ Badanie przeprowadzone zostało metodą wywiadów telefonicznych (CATI), z osobami odpowiedzialnymi w firmach za podejmowanie decyzji inwestycyjnych.

Wnioski

■ Nieco więcej niż połowa firm, które wzięły udział w badaniu zamierza, w perspektywie najbliższych trzech lat (2010–2012), zainwestować w zakłady wytwarzające biogaz i/lub elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę.

■ Wśród badanych firm było dwukrotnie więcej takich, które deklarowały zamiar inwestowania w zakłady wytwarzające biogaz niż w zakłady wykorzystujące biomasę. Niektóre firmy posiadały plany związane z inwestowaniem w oba te materiały.

■ W ramach planowanych inwestycji firmy najczęściej zamierzają podejmować działania związane z przygotowaniem własnego projektu i budową zakładu wytwarzającego biogaz lub biomasę.

■ Materiały, które najczęściej będą wykorzystywane przez producentów urządzeń dla biogazowni to odpady organiczne gospodarstw rolnych, produkty roślinne oraz odpady organiczne z przemysłu. Natomiast energia wytworzona z tych źródeł najczęściej będzie wykorzystywana w sieciach elektrycznych i grzewczych. Materiał, który najczęściej będzie wykorzystywany przez producentów urządzeń dla elektrociepłowni to słoma i zboża.

■ Inwestorzy najczęściej zamierzają inwestować w takich województwach, jak: zachodniopomorskie, wielkopolskie, dolnośląskie oraz lubuskie.

■ Najmniejsze zainteresowanie inwestorów dotyczy województw: małopolskiego, śląskiego, opolskiego i łódzkiego.

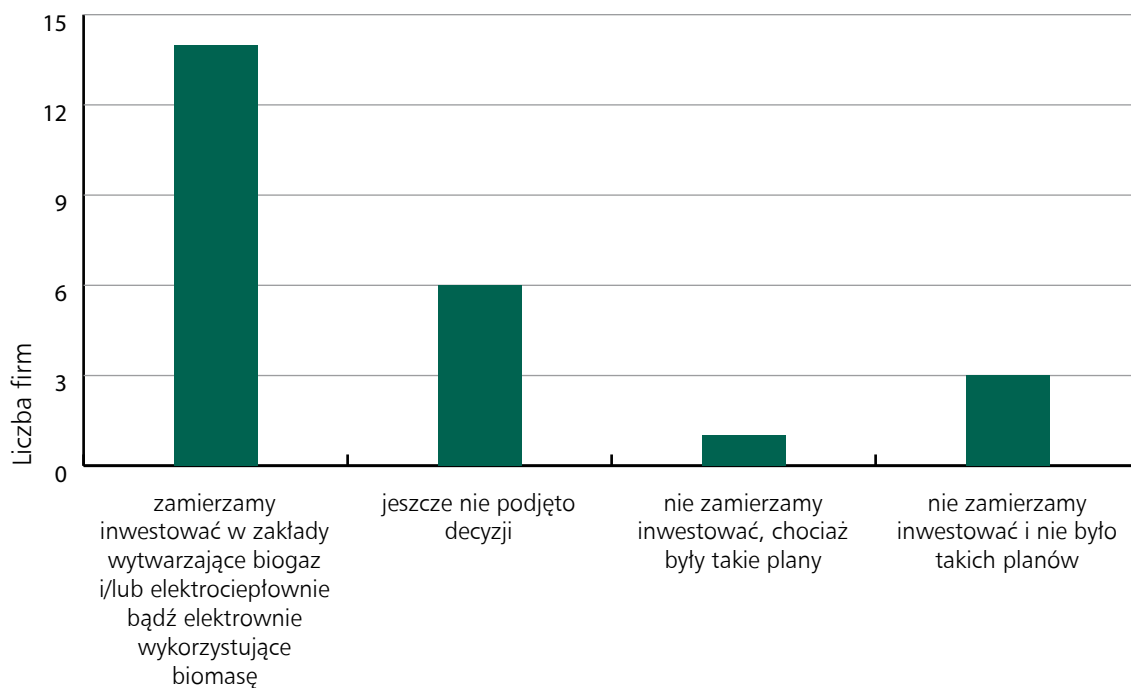
■ Największy udział w finansowaniu inwestycji związanej z energią ze źródeł odnawialnych będą miały środki unijne i krajowe bezzwrotne, w drugiej kolejności – kredyt bankowy.

■ Firmy zamierzające inwestować w energię ze źródeł odnawialnych najczęściej narzekały na trudności związane z finansowaniem przez fundusze unijne i krajowe, uchwaleniem planu zagospodarowania przestrzennego oraz uzyskaniem decyzji o oddziaływaniu na środowisko.

Planowane inwestycje

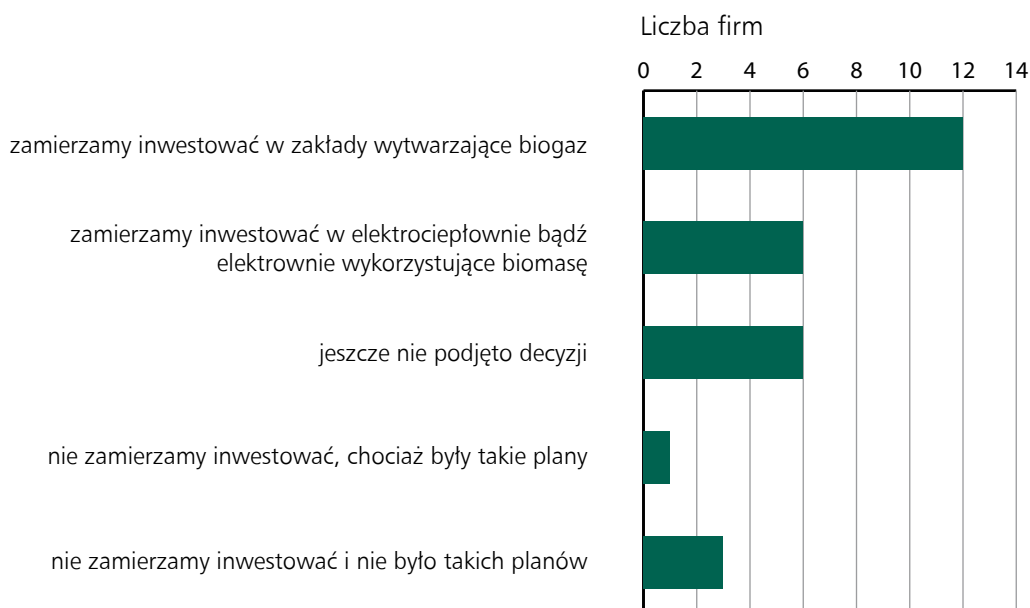
Posiadanie planów inwestycyjnych przez inwestorów prywatnych i producentów w ciągu najbliższych trzech lat (2010–2012)

podstawa: wszyscy badani inwestorzy prywatni i producenci; N=24

Rodzaj inwestycji planowanych w ciągu najbliższych trzech lat (2010–2012)

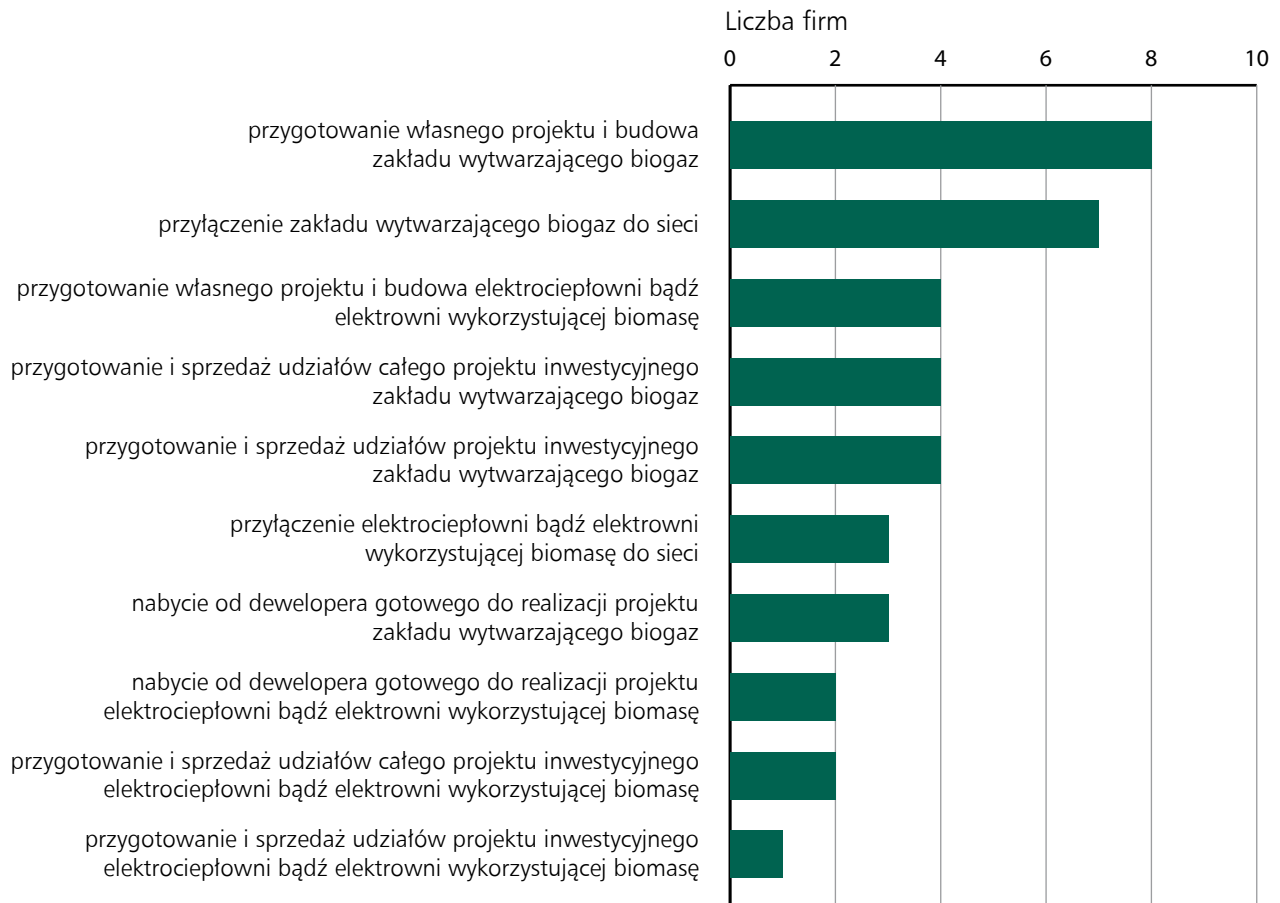
podstawa: wszyscy badani inwestorzy prywatni i producenci; N=24

Planowane inwestycje

Charakter planowanych inwestycji w zakłady wytwarzające biogaz lub elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę

podstawa: firmy posiadające plany inwestycyjne; N=14

Zbigniew Szymandera
Członek Zarządu Spółki
Aufwind Schmack

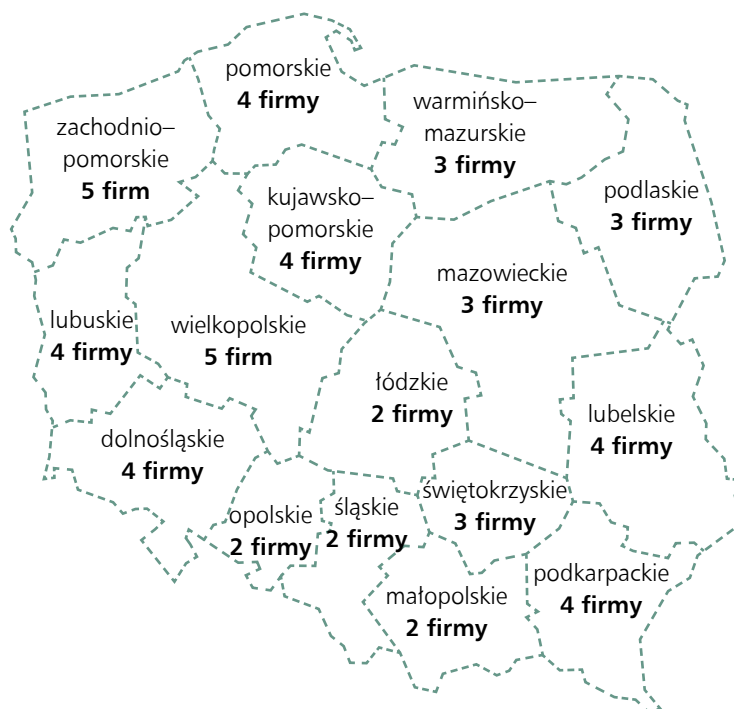
Oddaliśmy niedawno do użytku biogazownię rolniczą o mocy 2,1 MW w Liszkowie.

Zamknięcie inwestycji od strony skompletowania niezbędnej dokumentacji administracyjnej oraz projektowej trwało od roku 2005 i zostało zakończone uzyskaniem w lipcu roku 2007 prawomocnego pozwolenia na budowę elektrowni biogazowej. Budowa trwała dwa lata. Proces inwestycyjny nie dobiegł jeszcze końca, można na obecną chwilę jednak powiedzieć, że całkowity koszt zamknie się w około 27 mln PLN. Pragnę podkreślić, iż jest to druga największa biogazownia w Polsce po biogazowi Firmy Poldanor o mocy również

2.1 MW. Nasza instalacja będzie produkowała około 16.000 MWh energii elektrycznej rocznie przy założeniu pewnej rezerwy na przerwy serwisowe oraz około 17.000 MWh energii cieplnej. Poza wywarem z gorzelnii w Liszkowie stosowane są rozmaite odpady pochodzenia roślinnego. Wywar jest stosunkowo korzystnym materiałem wsadowym – charakteryzuje go relatywnie wysoki uzysk biogazu w przeliczeniu na masę suchą, a dodatkowo pełni funkcję składnika, który rozcieńcza mieszaninę biomasy odpadów do odpowiedniej konsystencji. Koszt transportu jest zawsze niebagatelną pozycją w całościowym kosztorysie funkcjonowania biogazowni i decydującą

Planowane inwestycje – cd.

Województwa, w których firmy zamierzają inwestować w zakłady wytwarzające biogaz
podstawa: firmy, które zamierzają inwestować w biogaz; N=12

w przypadku doboru substratów. Generalnie, poza wyjątkowymi przypadkami substratów o wysokiej zawartości masy suchej i bardzo dobrych wynikach produkcji biogazu, nie jest opłacalne transportowanie biomasy na odległości powyżej 40–50 km.

Proces budowlany praktycznie przebiegał bez większych zakłóceń, współpraca dostawcy technologii z polskimi firmami była prawie wzorowa. Na etapie rozpoczęcia procesów administracyjnych Elektrowni Biogazowej Liszkowo temat energetyki biogazowej był w Polsce bardzo mało znany. Na przestrzeni zwłaszcza ostatnich dwóch lat nastąpił gwałtowny wzrost popularności, a co za tym idzie, także wzrost wiedzy w zakresie energetyki odnawialnej, w tym biogazowej. Wspomniana bariera braku znajomości zagadnień związanych z elektrownią biogazową ma więc coraz mniejsze znaczenie,

jednak stanowiła na początku poważną przeszkodę. Ma to swoje echo m.in. w postaci ostrożnej po dziś dzień postawy banków do finansowania takich inwestycji, które wciąż są uznawane za przedsięwzięcia wysokiego ryzyka. Pomimo istnienia w Polsce systemów wsparcia finansowego dla biogazowni, dynamiczny rozwój sektora energetyki biogazowej wymaga znacznego ich zintensyfikowania zarówno na etapie montażu finansowego, jak i późniejszego ich funkcjonowania. Wszystko wskazuje na to, że wkrótce będzie możliwość pozyskiwania przychodów z zielonych oraz czerwonych certyfikatów i wówczas biogazownia Liszkowo na pewno z niej skorzysta. Obecnie ze względu na Komunikat Prezesa URE w tej sprawie, takiej możliwości nie ma i instalacja, jeśli chodzi o świadectwa pochodzenia energii, ma prawo do przychodów jedynie za zielony certyfikat. Wsparcie produkcji energii

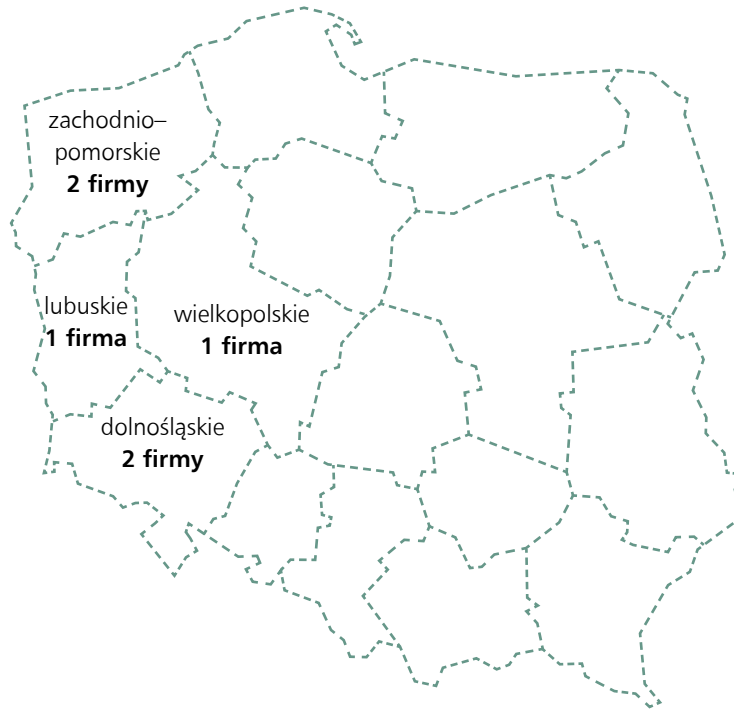
z biogazu jest wciąż niedostateczne. Możliwość łączenia przychodów za certyfikat będzie bardzo pomocna, ale dotyczy jedynie instalacji kogeneracyjnych. Ze względu na możliwość podwyższenia efektywności energetycznej biogazowni poprzez wprowadzenie biogazu do sieci gazowniczych i wykorzystanie tam, gdzie zagwarantowany byłby całoroczny odbiór ciepła na poziomie maksymalnych mocy wytwórczych, przyszłością energetyki biogazowej są instalacje tłoczące gaz do sieci. Ze względu na brak odpowiednich uregulowań prawnych takie inwestycje jako źródła energii odnawialnej nie są w Polsce objęte żadną formą wsparcia.

W tej chwili firma rozwija szereg projektów, z których część jest znacznie zaawansowana w procedurach administracyjnych, inwestycyjnych i dotacyjnych. Latem prawomocne

Planowane inwestycje – cd.

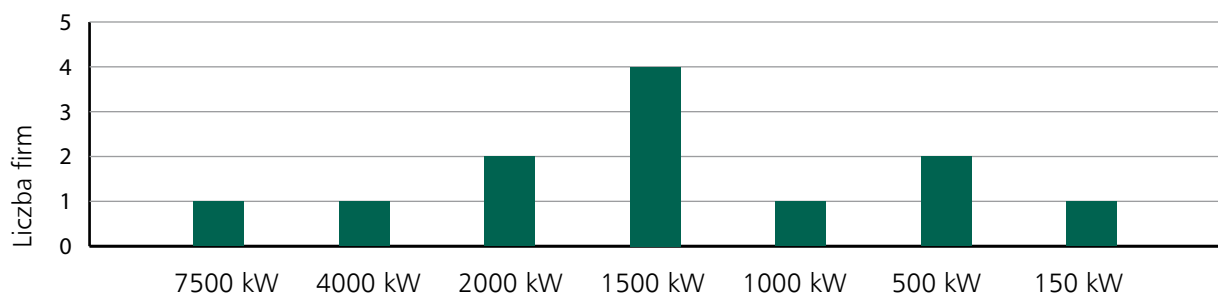
Województwa, w których firmy zamierzają inwestować w elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę

podstawa: firmy, które zamierzają inwestować w biomasę; N=6

Moc planowanych inwestycji

podstawa: firmy posiadające plany inwestycyjne; N=14

pozwolenie budowlane zostało uzyskane dla biogazowni o mocy 1.6MW w woj. kujawsko-pomorskim. Jej budowa rusza w najbliższym czasie. Wiosną 2010 planowane jest rozpoczęcie budowy kolejnych dwóch biogazowni, w tym jednej o mocy 3.2 MW.

Między innymi dzięki wysiłkowi środowiska polskiej energetyki odnawialnej, medialnego nagłośnienia i popularyzacji tych zagadnień oraz rządowemu

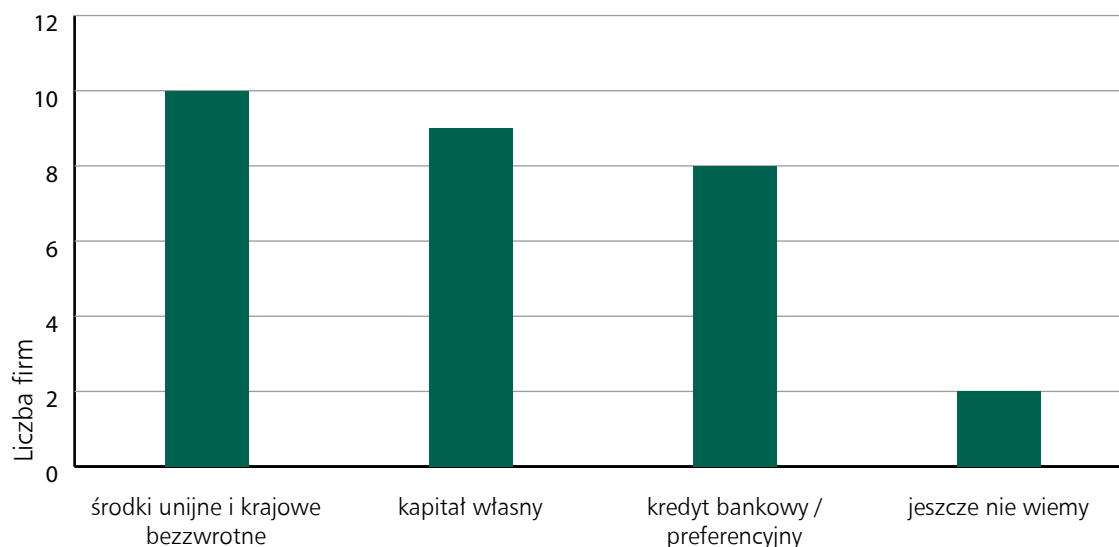
programowi „Innowacyjna Energetyka. Rolnictwo Energetyczne” Polska jest na dobrej drodze do szybkiego powiększenia liczby biogazowni. Jednak realizacja programu „Biogazownia w każdej gminie” do tego roku, choćby w połowie, wymaga zmian uregulowań prawnych w wielu dziedzinach – od przepisów związanych z rolnictwem po te związane z energetyką, a przede wszystkim drastycznego podniesienia poziomu wsparcia finansowego dla tych

przedsięwzięć na etapie inwestowania w ich budowę, jak również na etapie ich funkcjonowania. Ponadto, należy powyższy program traktować bardziej hasłowo, ponieważ trzeba się liczyć z tym, że nie każda gmina w Polsce może zapewnić, czy zbudować bazę substratową dla większej, czy nawet średniej biogazowni.

Źródła finansowania inwestycji

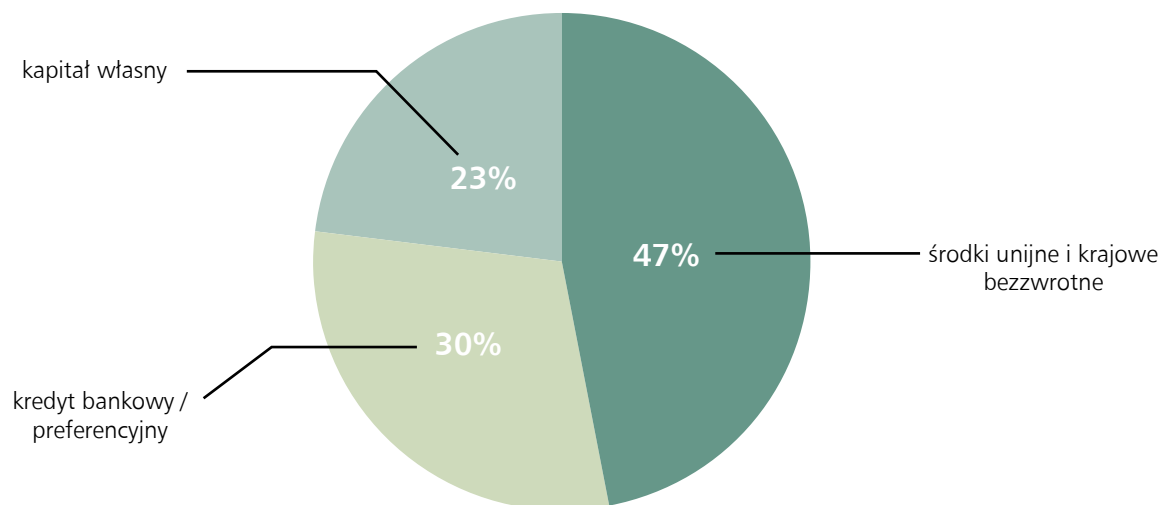
Źródła finansowania inwestycji, z których zamierzają skorzystać firmy inwestujące w zakłady wytwarzające biogaz

podstawa: firmy, które zamierzają inwestować w biogaz; N=12

Udział poszczególnych źródeł w finansowaniu inwestycji w biogaz – średnie wartości procentowe

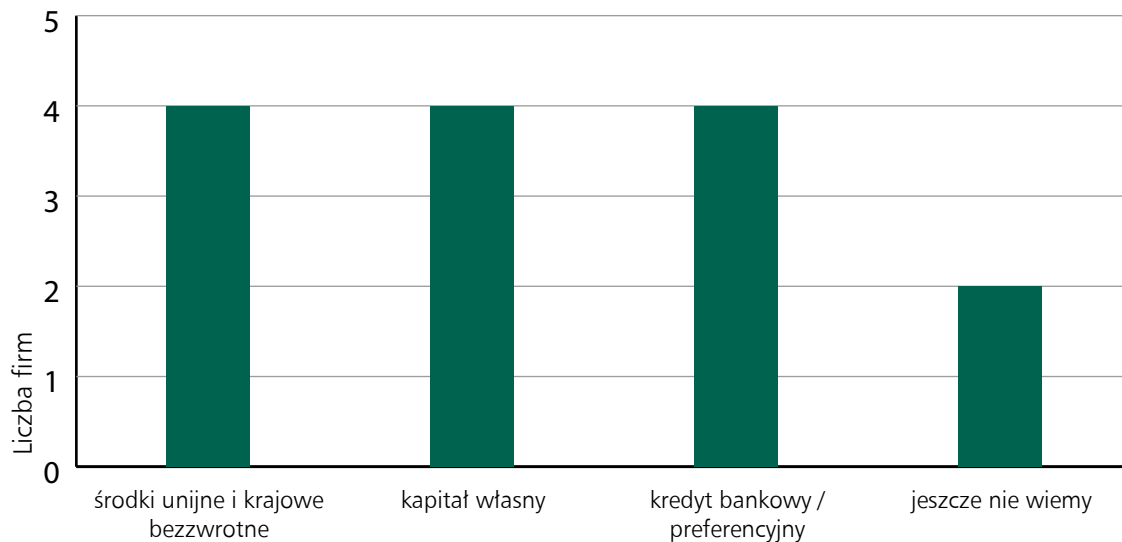
podstawa: firmy, które zamierzają inwestować w biogaz; N=10

Źródła finansowania inwestycji – cd.

Źródła finansowania inwestycji, z których zamierają skorzystać firmy inwestujące w elektrociepłownie wykorzystujące biomasę

podstawa: firmy, które zamierają inwestować w biomasę; N=6

Marcin Jędrzyak
Główny Technolog
BIOGAZ ZENERIS Sp. z o. o.

Firma BIOGAZ ZENERIS jest inwestorem w biogazownię. Zajmujemy się także produkcją urządzeń dla biogazowni. W latach 2010–2012 planujemy inwestycję w budowę biogazowni o mocy 0,5 MW w województwie Wielkopolskim. Inwestycja ta będzie

finansowana w około 10% z kapitału własnego, w 50% z kredytów bankowych i preferencyjnych oraz w około 40% ze środków krajowych i unijnych. Energia wytworzona w naszym przypadku z odpadów z przemysłu rolno-spożywczego i kiszonki kukurydzy wykorzystana będzie na użytek własny oraz w sieciach elektrycznych.

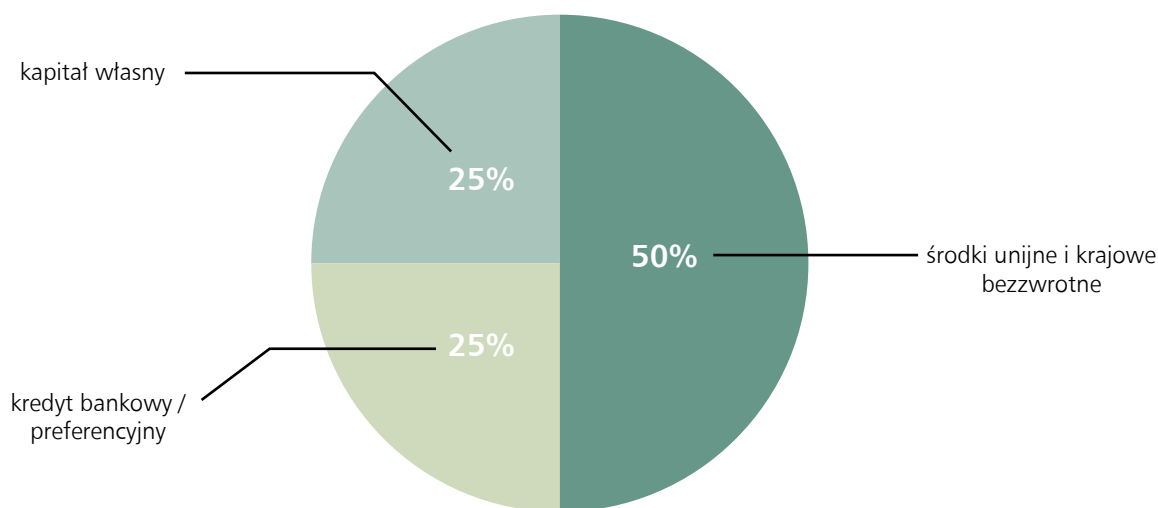
Inwestowanie w technologię biogazu w Polsce jest dość trudnym procesem. Mamy do czynienia z trudnościami przy podpisywaniu umów długoterminowych na dostawę surowców oraz przy uzyskiwaniu warunków technicznych przyłączenia do sieci, która jest zbyt słabo rozbudowana jak na tak dużą ilość chętnych do przyłączenia, w związku z czym dochodzi czasami do jej zablokowania. Także proces uzyskania decyzji o oddziaływaniu na środowisko jest trudny i z reguły czasochłonny. Problemy pojawiają się także przy okazji finansowania inwestycji przez

banki komercyjne. Spowodowane są one niekorzystnymi warunkami proponowanymi przez banki w związku z kryzysem ekonomicznym. Niełatwo jest także pozyskać bezzwrotne środki krajowe i unijne. Proces ten jest czasochłonny, a konkurencja bardzo duża. Trudności pojawiają się także w związku z niestabilnym kursem euro przy zakupie urządzeń, który skutkuje zmrożeniem inwestycji opartych na technologiach wycenionych w tej walucie.

Źródła finansowania inwestycji – cd.

Udział poszczególnych źródeł w finansowaniu inwestycji w biomasę – średnie wartości procentowe

podstawa: firmy, które zamierzają inwestować w biomasę; N=10

Grzegorz Brodziak

Prezes Zarządu
Poldanor S.A.

Poldanor S.A. jest firmą zajmującą się inwestowaniem w biogazownie. W latach 2010–2012 mamy zamiar zainwestować w budowę biogazowni rolniczych o mocy 4250 kW i 6127 kW w województwie pomorskim i zachodniopomorskim. Orientacyjnie,

inwestycje te będą finansowane w 30% z kapitału własnego, w 50% z kredytów bankowych i w 20% z bezzwrotnych środków unijnych i krajowych. Energia wytworzona w biogazowniach będzie przeznaczona na użytek własny, a także wykorzystana w sieciach elektrycznych oraz prawdopodobnie również w sieciach grzewczych.

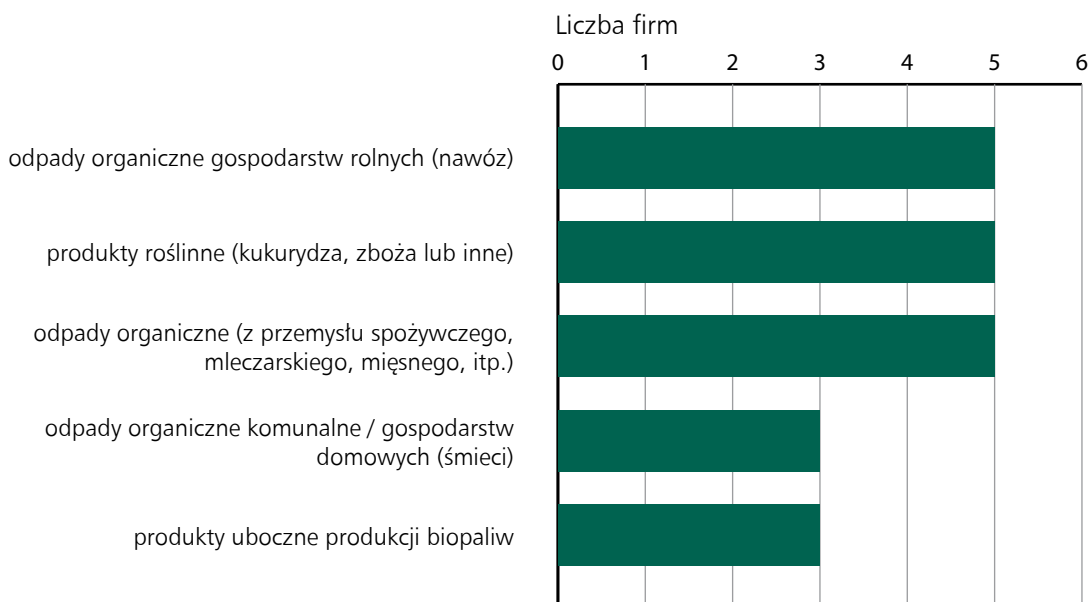
Oczywiście, inwestowanie w technologię biogazu nie należy w Polsce do łatwych przedsięwzięć. Trudności wiążą się przede wszystkim z uzyskaniem funduszy krajowych i unijnych. W naszym przypadku proces ten był niezwykle żmudny i czasochłonny, jako że mieliśmy do czynienia ze wszystkimi możliwymi biurokratycznymi problemami, czyli przede wszystkim długim czasem rozpatrywania wniosków oraz niejasnymi kryteriami przyznawania środków. Pewne trudności wiązały się także z uzyskaniem decyzji o oddziaływaniu na środowisko, uzyskaniem

tytułu prawnego do terenu oraz uzyskaniem kredytów w bankach komercyjnych. Jeśli chodzi o przyłączenie do sieci, poza jednym przypadkiem wymagającym kilkutygodniowych rozmów z operatorem sieci, nie było istotnych problemów z uzyskaniem warunków. Operatorzy cenią sobie stabilne źródło energii odnawialnej jakim jest biogazownia. Na szczęście, w odróżnieniu od innych firm, nie mieliśmy też problemów z dostawą surowców. Materiałem wykorzystywanym przez nas do produkcji biogazu są odchody zwierzęce pochodzące z naszych własnych ferm oraz kiszonka z kukurydzy, pochodząca z naszych własnych pól.

Materiały wykorzystywane do produkcji energii

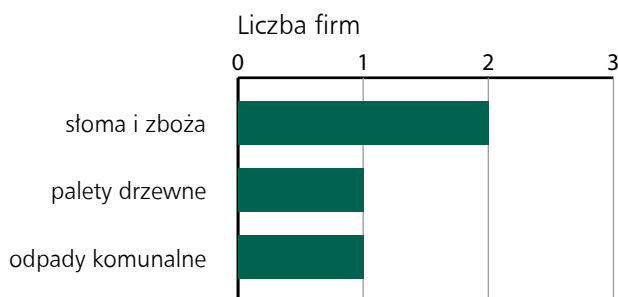
Materiały wykorzystywane do produkcji biogazu

podstawa: producenci urządzeń inwestujący w zakłady wytwarzające biogaz; N=6

Materiały spalane w przetwarzaniu biomasy

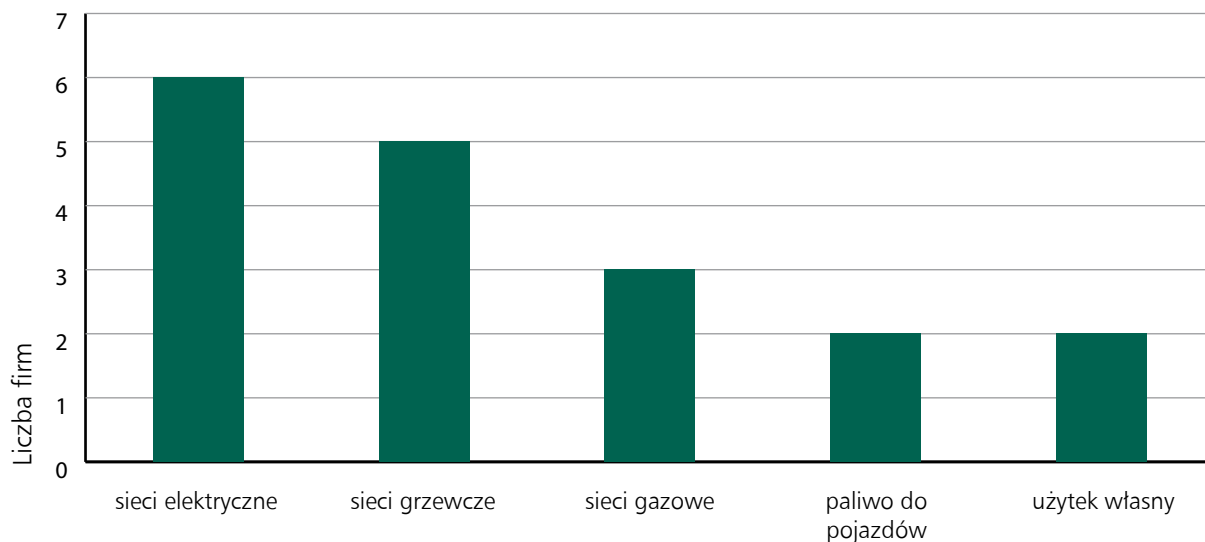
podstawa: producenci urządzeń inwestujący w elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę; N=2

Sposób wykorzystywania energii

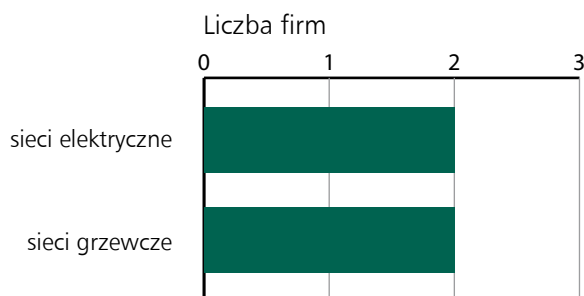
Możliwe sposoby wykorzystywania wytworzonej energii

podstawa: producenci urządzeń inwestujący w zakłady wytwarzające biogaz; N=6

Sposób wykorzystywania energii

podstawa: producenci urządzeń inwestujący w elektrociepłownię bądź elektrownię wykorzystującą biomasę; N=2

Marcin Zagórski
Dyrektor Programu
ENERGA BIOGAZ

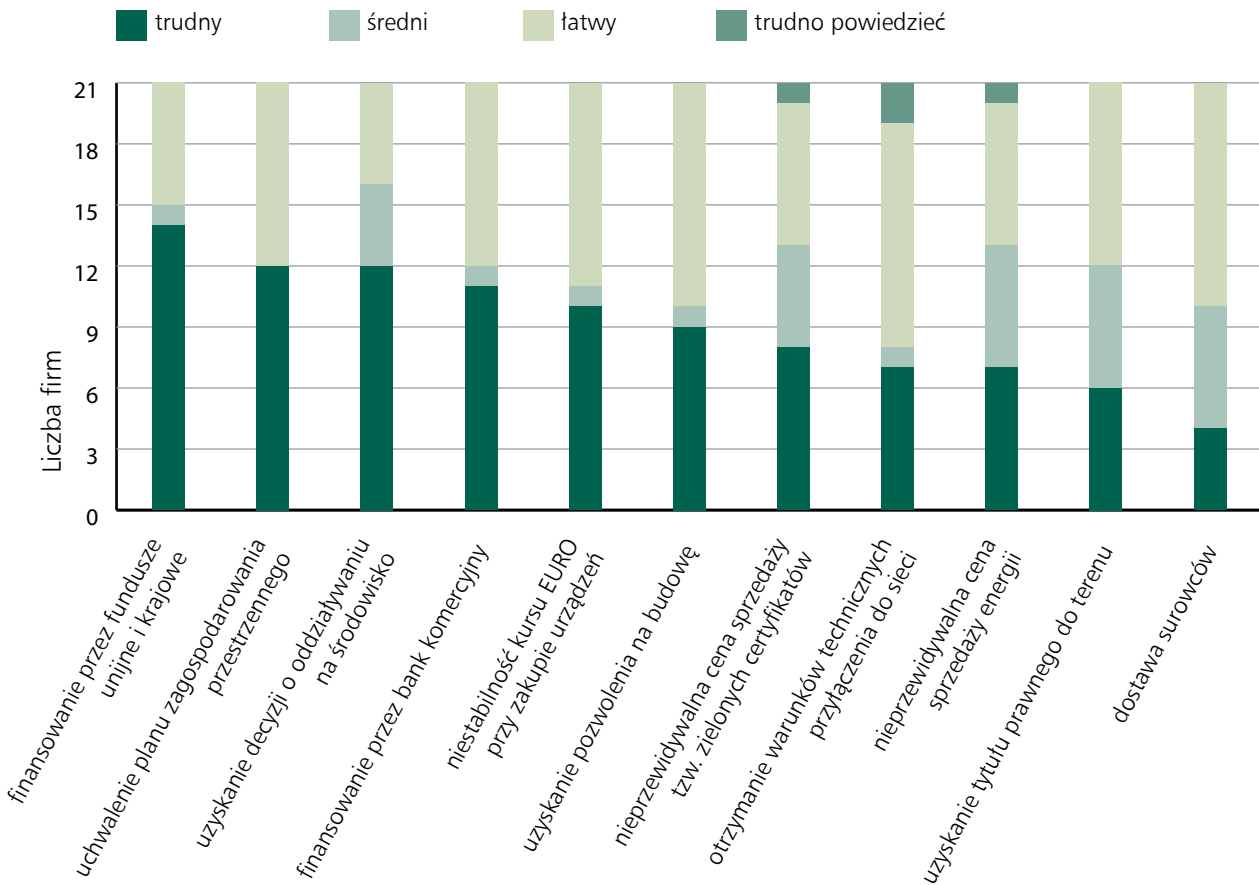
Nasza firma zajmuje się inwestowaniem w zakłady wytwarzające biogaz. Celem programu jest uczestnictwo Grupy ENERGA w realizacji przedsięwzięć w zakresie wytwarzania energii z biogazu o łącznej mocy nie mniejszej niż 300 MW w 2020 roku oraz obsługa tych przedsięwzięć w zakresie obrotu energią i świadectwami pochodzenia.

Realizacja programu będzie następowała w trzech krokach. W pierwszym kroku powstanie kilka biogazowni, w drugim kilkadziesiąt, a docelowo kilkaset. Do roku 2012 (włącznie) planowane jest uruchomienie 44 biogazowni.

W sferze zainteresowania ENERGA BIOGAZ jest budowa trzech rodzajów biogazowni: rolniczych, gminnych i utylizacyjnych. Ze względu na skalę zamierzeń programu zakłada się, że będą do niego kwalifikowane głównie inwestycje w elektrownie biogazowe o mocy elektrycznej zainstalowanej od 0.25 MWe do 2 MWe. Preferowane będą projekty o mocy od 0.5 MWe do 2 MWe. Energia uzyskana przez nas z mixu substratów dostosowanego do konkretnej lokalizacji i projektu będzie wykorzystana w sieciach elektrycznych i w sieciach grzewczych.

Trudności dotyczące inwestycji

Stopień trudności dotyczących różnych kwestii związanych z inwestowaniem w zakłady wytwarzające biogaz lub elektrociepłownie bądź elektrownie wykorzystujące biomasę
podstawa: firmy mające już plany dotyczące inwestycji w biogaz lub biomasę bądź będące na etapie podejmowania decyzji; N=21

ENERGA jest jednym z czterech wielkich holdingów elektroenergetycznych w Polsce. Jego siedziba znajduje się w Gdańsku. Grupa ENERGA to wiodący polski producent, dostawca i sprzedawca prądu. Działa na terenie ok. 25 % powierzchni kraju. Dostarcza energię elektryczną do domów ponad 7 milionów Polaków i 300 tysięcy firm. ENERGA S.A. jest liderem w produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz jednym z największych pracodawców w Polsce. Zatrudnia ponad 12,5 tys. osób. Jednym z głównych założeń strategii rozwoju grupy jest osiągnięcie pozycji lidera w zakresie budowy

rozproszonych, w szczególności odnawialnych, źródeł wytwarzania energii. Będziemy inwestować w województwie pomorskim, warmińsko-mazurskim, mazowieckim i zachodniopomorskim – głównie na terenie działania Grupy ENERGA. Inwestycje finansowane będą z kapitału własnego, z kredytów bankowych i preferencyjnych oraz z bezzwrotnych środków krajowych i unijnych.

Inwestowanie w technologię biogazu w Polsce nie jest zadaniem łatwym. Trudności pojawiają się w związku z dostawą surowców, uchwaleniem

planu zagospodarowania przestrzennego, czy uzyskaniem decyzji o oddziaływaniu na środowisko. Problemy wiążą się także z finansowaniem przez banki komercyjne i fundusze krajowe i unijne.

Zagadnienia prawne

Dotychczas w Polsce biokomponenty są wykorzystywane głównie do wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej (przede wszystkim jako elektrociepłownie). Rynek oczekuje dalszych impulsów poprzez wykorzystywanie biokomponentów jako dodatków do paliw. W 2005 roku uruchomiono w Polsce pierwszą elektrociepłownię biogazową. Ocenia się, że w przyszłości jako środek opałowy wykorzystywane będą nie tylko odchody zwierzęce, ale również przeznaczona na ten cel mokra biomasa.

Obecnie działa w Polsce zaledwie 120 biogazowni o łącznej mocy 50 MW (dane: Urząd Regulacji Energetyki 2008). Dla porównania: w Niemczech jest 4 500 działających biogazowni o łącznej mocy 1 600 MW. Niewielkie rozpowszechnienie biogazowni w Polsce kontrastuje z ogromnym potencjałem tutejszego rolnictwa dla rozwoju tej technologii. Zgodnie z danymi polskiego stowarzyszenia producentów biogazu PBA (www.pba.org.pl) w Polsce można pozyskiwać 135–145 mln m³ biogazu rocznie.

W polskim prawie energetycznym brak jest szczególnej ustawy regulującej kompleksowo dziedzinę energii odnawialnej. Odpowiedni projekt – opracowany przez autorów na zlecenie Ministerstwa Środowiska w 2004 roku – upadł ze względów politycznych.

Zamiast tego w 2005 roku część projektu – zwłaszcza dot. uregulowań kwestii zielonych certyfikatów – została włączona do ustawy Prawo energetyczne. Najważniejsze regulacje dotyczące energii odnawialnej można podzielić na trzy zasadnicze grupy: (1) preferencje dla podłączenia do sieci, (2) regulacje wspierające sprzedaż energii elektrycznej z zielonym certyfikatem i (3) regulacje dot. dystrybucji energii.

1. Prawo budowlane i prawo planowania przestrzennego

Ogólnie można stwierdzić, że akty prawne regulujące budowę i eksploatację biogazowni rolniczej są częściowo mało precyzyjne i nieprzejrzyste. Dlatego zaleca się skorzystanie z doradztwa już w początkowym etapie, aby uniknąć niepewności prawnej i ewentualnych dodatkowych kosztów. Brak przejrzystych przepisów przejawia się już w samej terminologii stosowanej w ustawie. Na przykład już w Polskiej Klasyfikacji Działalności, która obszernie klasyfikuje działalność gospodarczą w Polsce nie została sklasyfikowana „Produkcja biogazu rolniczego”. Wprowadzie Rozporządzenie ministra

rolnictwa z dnia 7.10.1997 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie mówi o biogazowniach, ale w żaden sposób nie definiuje pojęcia biogazowni. Nadal pozostaje więc niejasne, czy pod tym pojęciem kryje się instalacja łącznie z siecią czy tylko teren, na którym usytuowano budowlę, czy też tylko poszczególne elementy biogazowni takie jak komora fermentacyjna czy zbiornik biogazu.

Również odnośnie usytuowania biogazowni w stosunku do innych budowli rolniczych i nierolniczych przepisy rozporządzenia są niejasne, a częściowo nawet sprzeczne z przepisami prawno budowlanymi. Przykładowo można wskazać regulacje dotyczące odległości między budynkami w zabudowie sąsiedzkiej. Polski ustawodawca nie rozstrzygnął również jednoznacznie o tym, czy biogazownie należy traktować jako instalacje rolnicze, w skutek czego powstają problemy z zakwalifikowaniem działki, na której powstała biogazownia, jako teren rolniczy.

Plany zagospodarowania przestrzennego

W niektórych gminach plany zagospodarowania przestrzennego zostały już uchwalone, jednakże w wielu gminach wciąż są one w przygotowaniu, albo jeszcze w ogóle się nimi nie zajęto. W przypadku braku planu zagospodarowania przestrzennego istnieje możliwość realizacji inwestycji w oparciu o decyzję o warunkach zabudowy dla danego terenu.

Opracowanie planu zagospodarowania przestrzennego, od momentu przystąpienia do jego sporządzenia do chwili podjęcia uchwały przez radę gminy o jego przyjęciu zajmuje ponad rok. Jednym z etapów procedury planistycznej jest opracowanie tak zwanego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, które nie stanowi aktu prawa miejscowego i wiąże jedynie organy

gminy. Niemniej jednak w treści studium zawarte są już podstawowe założenia zagospodarowania przestrzennego terenu. Od opracowania studium do uchwalenia prawomocnego planu zagospodarowania przestrzennego mija jeszcze od pół roku do roku. Jednakże studium daje już stosunkową pewność inwestycyjną, gdyż na jego podstawie można ocenić dopuszczalność oraz granice budowy właściwych instalacji. Trzeba przy tym pamiętać, że zasady przewidziane w studium mogą podlegać modyfikacji w związku z udziałem w dalszej procedurze planistycznej organizacji społecznych. Należy liczyć się z tym, że okres sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego znacznie się wydłuży w związku z nową sytuacją ustawową, dotyczącą oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ).

Pozwolenie na budowę

Warunkiem uzyskania pozwolenia na budowę jest przede wszystkim wydanie decyzji w sprawie OOŚ oraz wydanie technicznych warunków przyłączenia do sieci przez miejscowego operatora systemu dystrybucyjnego. W praktyce, często będzie chodziło o dwa pozwolenia: na budowę instalacji i na przyłączenie do sieci. Pozwolenie na budowę wydaje na wniosek inwestora starosta powiatowy, a w powiatach grodzkich prezydent miasta. Staje się ono prawomocne po upływie 14 dni od doręczenia sąsiadom i innym uczestnikom postępowania. Prawomocność decyzji o pozwoleniu na budowę stwierdzana jest następnie wzmianką zamieszczoną przez organ wydający decyzję na dokumencie decyzji. Prace budowlane mogą zostać podjęte dopiero po siedmiu dniach od zgłoszenia terminu rozpoczęcia budowy.

Kontrakty z generalnymi wykonawcami

Umowy o roboty budowlane z generalnymi wykonawcami często podporządkowywane są prawu obcemu, co w późniejszym czasie powoduje szereg

kompliakcji. W przypadku, gdy prace budowlane są przeprowadzane w Polsce, postanowienia umów o roboty budowlane nie mogą pod rygorem nieważności pozostawać w sprzeczności z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa budowlanego oraz kodeksu cywilnego, np. odnośnie nadzoru budowlanego, kwestii solidarnej odpowiedzialności generalnego wykonawcy i inwestora za zapłatę wynagrodzenia podwykonawcom, inspektora budowlanego. Stąd zaleca się, co do zasady, poddawanie umów z generalnym wykonawcą prawu polskiemu. Z reguły również polscy podwykonawcy będą chcieli zawrzeć umowy zgodnie z polskim prawem i usługi budowlane podporządkować polskim normom, co stanowi dodatkowy argument przemawiający za zawieraniem umów o roboty budowlane zgodnie z polskim prawem i według polskich norm. Niemieckie biura odpowiedzialne za planowanie i przeprowadzanie inwestycji wciąż próbują ze zrozumiałych względów podporządkować umowy o roboty budowlane prawu niemieckiemu, ogólnym warunkom umów na realizację usług budowlanych (VOB/B) i niemieckim normom przemysłowym DIN. Jeśli umowa z generalnym wykonawcą podlega prawu polskiemu, należy usunąć z niej wszystkie odesłania do prawa obcego i zastąpić je odpowiednimi przepisami polskich ustaw. Zgodnie z przepisami polskiego międzynarodowego prawa prywatnego istnieje możliwość podporządkowania poszczególnych części składowych umowy zawartej według prawa polskiego innemu systemowi prawnemu. Jednakże zastosowanie tego ostatniego rozwiązania może prowadzić do problemów z rozstrzygnięciem, który system prawny znajduje zastosowanie w danym przypadku.

Kolejną możliwością jest, zgodnie z zarządzaniem dotyczącym zamówień i umów w zakresie usług budowlanych (VOB), zawarcie umowy o roboty budowlane w oparciu o tzw. „srebrną księgę” wzorów umów FIDIC

(Conditions of Contract for EPC/Turnkey Projects, „Silver Book”). Umowy takie bazują na anglosaskim systemie prawnym. W związku z tym są tak skonstruowane, aby poprzez bardzo obszerne i kazuistyczne postanowienia nie było konieczne odnośnienie się do norm ustawowych obowiązujących w danym państwie. Dlatego znajdują one w szczególności zastosowanie przy dużych inwestycjach z udziałem międzynarodowych firm budowlanych. Kontrakty FIDIC są często nakazane lub zalecane przy udzielaniu zamówień, które finansuje Bank Światowy, inne multilateralne Banki Rozwoju oraz Unia Europejska. Są one również często stosowane w przypadku inwestycji finansowanych ze środków publicznych. Kontrakty FIDIC wymagają jednakże częściowego dostosowania do polskiego prawa.

2. Uwarunkowania prawne związane z wytwarzaniem i wykorzystaniem energii

Koncesja

Wytwarzanie, jak również sprzedaż energii odnawialnej wymaga uzyskania koncesji wydawanej przez Urząd Regulacji Energetyki (URE). Wnioskodawca może ubiegać się wcześniej o wydanie promesy, co znacznie przyspieszy dalszą procedurę wydawania koncesji. W czasie trwania koncesji pobierane są opłaty z tytułu jej przyznania. Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych objęte jest generalnie obowiązkiem uzyskania koncesji.

W praktyce deweloper, ewentualnie inwestor, z reguły już na etapie powstawania projektu stara się uzyskać na czas określony promesę wydania koncesji.

W przypadku uprzedniego wydania promesy, odmowa udzielenia koncesji może mieć miejsce przy zmianie stanu faktycznego lub prawnego, będącego podstawą jej wydania.

Co do zasady koncesja udzielana jest przedsiębiorcom, którzy mają siedzibę na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) i mogą wykazać, iż dysponują koniecznymi środkami finansowymi w celu zapewnienia wykonywania działalności gospodarczej objętej wnioskiem. Przedsiębiorca musi w szczególności wykazać że, (i) spełnia konieczne warunki techniczne, (ii) zatrudnia do obsługi instalacji osoby o właściwych kwalifikacjach zawodowych, (iii) a także dysponuje decyzją o warunkach zabudowy terenu lub pozwoleniem na budowę dopuszczającym wzniesienie konkretnej instalacji. Do wniosku należy dołączyć obszerny pakiet dokumentów, w tym zaświadczenie o niekaralności członków zarządu, tytuł prawny do nieruchomości, prawnobudowlane dokumenty takie jak pozwolenie na budowę, zgłoszenie zakończenia prac budowlanych i pozwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej (nie obowiązuje w przypadku udzielenia promesy), dokumenty dotyczące przyłączenia do sieci, jak warunki techniczne przyłączenia i umowa o przyłączenie (nie obowiązuje w przypadku udzielenia promesy), czy też wreszcie dokumenty finansowo-techniczne takie jak plan finansowy, roczne sprawozdanie finansowe, oraz zaświadczenie z Urzędu Skarbowego o niezaleganiu w podatkach.

Przyłączenie do sieci energetycznej

Przyłączenie do sieci następuje na podstawie umowy o przyłączenie do sieci oraz umowy na dostawę energii. Wcześniej na wniosek wydawane są techniczne warunki przyłączenia do sieci. Termin na wydanie warunków wynosi 60 dni dla przyłączenia do sieci 110 kV i 90 dni dla sieci 220/400 kV.

Techniczne warunki przyłączenia do sieci są ważne 2 lata.

Ustawodawca wprowadził szereg regulacji mających na celu wsparcie rozwoju inwestycji związanych z wytwarzaniem energii ze źródeł odnawialnych. Jedną z nich jest obniżenie kosztów przyłączenia do sieci energetycznej. Tym samym koszty przyłączenia do sieci wynoszą jedynie 50 % dla źródeł wytwarzających energię o mocy zainstalowanej poniżej a także powyżej 5 MW. Obniżenie kosztów przyłączenia do sieci jest jednakże ograniczone czasowo i będzie dotyczyło inwestycji zrealizowanych do 31.12.2010 roku.

Należy zauważyć, że polskie prawo energetyczne zawiera szereg regulacji sprawiających w praktyce problemy interpretacyjne. W szczególności brak jest przejrzystej regulacji co do kosztów przyłączenia do sieci. Zazwyczaj inwestor ponosi koszty, które powstały na skutek przyłączenia instalacji do punktu przyłączenia do sieci dystrybucyjnej, podczas gdy operator systemu dystrybucyjnego musi pokryć koszty ewentualnej rozbudowy sieci dystrybucyjnej. Jednakże operatorzy systemu dystrybucyjnego bardzo często usiłują przerzucić koszty rozbudowy sieci na inwestorów.

Operator systemu dystrybucyjnego może zgodnie z prawem energetycznym odmówić przyłączenia do sieci jedynie, jeśli nie jest ono ekonomicznie opłacalne lub gdy przyłączenie do sieci nie jest możliwe ze względów technicznych. W orzecznictwie sądowym uznaje się, że przyłączenie do sieci nie jest ekonomicznie opłacalne jeżeli nie może zostać wykonane w przewidywanym okresie, w rozsądnej cenie. Do tego musi istnieć trwała przeszkoda. Decyzję odmowną ze względów ekonomicznej opłacalności można zaskarżyć do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta (UOKiK) lub wszcząć postępowanie przed Prezesem URE zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o prawie energetycznym. W przypadku wydania odmowy

przyłączenia do sieci ze względów technicznych środki zaskarżenia nie przysługują.

Od 2008 roku Ministerstwo Gospodarki opracowuje zmiany do prawa energetycznego. Planowane jest wprowadzenie obowiązku uiszczenia zaliczki pieniężnej przy składaniu wniosku o wydanie technicznych warunków przyłączenia. Wysokość zaliczki będzie ograniczona do 30 000 PLN za każdy 1 MW mocy przyłączeniowej i do maksymalnej kwoty 3 000 000 PLN. Ponadto operatorzy systemów dystrybucyjnych zostaną zobligowani do wydania decyzji o przyłączeniu do sieci w terminie 150 dni. Przekroczenie terminu ma spowodować karę w wysokości 5 000 PLN za każdy dzień, którą obciążony zostanie operator systemu dystrybucyjnego. W przypadku decyzji odmownej zaliczka zostanie zwrócona. Nowelizacja nie zawiera natomiast regulacji na wypadek, gdyby warunki zostały wydane, ale między operatorem systemu dystrybucyjnego a inwestorem doszłoby do sporu co do wysokości kosztów przyłączenia.

Inwestor musi sporządzić zestawienie najważniejszych parametrów technicznych inwestycji w celu uzyskania technicznych warunków przyłączenia do sieci przez właściwego miejscowo operatora systemu dystrybucyjnego. Od operatora systemu dystrybucyjnego oczekuje się natomiast technicznej analizy oddziaływania na sieć dystrybucyjną – średnie napięcie oraz na sieć przesyłową – wysokie napięcie. Paradoksalnie, wymaga się od inwestora dostarczenia danych dotyczących wydajności sieci, co jest niczym innym jak próbą przerzucenia ciężarów na operatorze kosztów analizy koniecznej do rozbudowy sieci. Wydanie warunków o przyłączeniu do sieci zależy od innych, często aż do chwili złożenia wniosku niewyjaśnionych czynników takich jak pomiar wiatru, postanowienia planu zagospodarowania przestrzennego, czy nakłady związane z ochroną środowiska. W związku z tym wnioski

o wydanie technicznych warunków przyłączenia do sieci zawierają maksymalne wymagania. Projekt ustawy Prawo energetyczne przewiduje, że koszty opinii dotyczącej przyłączenia do sieci będzie pokrywać przedsiębiorstwo energetyczne.

Koszty dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych będą zależały od taryfy lokalnego operatora systemu dystrybucyjnego, co może prowadzić do nadmiernego obciążenia terenów słabych strukturalnie. Z tego powodu należy liczyć się też z wahaniami taryf do 20% w przypadku przyłączenia kolejnych farm wiatrowych. Planowane jest rozłożenie kosztów taryfy przesyłowej w celu równomiernego obciążenia ludności w całym kraju.

Sprzedaż energii elektrycznej i regulacje dotyczące certyfikatów

W przypadku wytwarzania energii obowiązujące regulacje różnicują energię elektryczną wytworzoną z konwencjonalnych źródeł energii oraz tzw. energię zieloną.

Na przedsiębiorstwach sprzedających energię elektryczną ciąży obowiązek zakupu prądu wytworzonego z odnawialnych źródeł energii. Obowiązek ten dotyczy z jednej strony samych przedsiębiorstw zajmujących się obrotem energią, a z drugiej strony operatora systemu dystrybucyjnego, który obok eksploatacji sieci dostarcza także do odbiorców końcowych energię elektryczną. Nie istnieje ustawowo ustalona stała cena zakupu energii. Jednakże Prezes URE corocznie ustala cenę preferencyjną na podstawie średniej ceny w ubiegłym roku. Na rok 2008, w oparciu o 2007, cena wynosi 155 PLN za 1 MWh. W praktyce jednakże należy liczyć się ze znacznie wyższymi cenami, a w następnych latach tendencja ta będzie rosła, dlatego odradza się zawieranie długoterminowych umów o przyłączenie do sieci.

W celu wspierania odnawialnych źródeł energii prawo energetyczne nakłada na producentów konwencjonalnej energii elektrycznej oraz przedsiębiorstwa energetyczne obowiązek zakupu energii lub ciepła pochodzących z odnawialnych

źródeł energii. Wysokość tego zobowiązania reguluje odpowiednie rozporządzenie ministra gospodarki, zgodnie z którym obowiązek zakupu wynosi w 2009 roku – 8,7%, w 2010 roku do 2012 roku – 10,4%, oraz dalej rosnąco do 12,9% w 2017 roku. Podstawą tego zobowiązania jest Dyrektywa 2001/77/EC, która wytyczyła dla Polski jeszcze bardziej rygorystyczne limity. Dlatego należy spodziewać się zmian dostosowujących regulacje krajowe do prawa unijnego.

Obowiązek zakupu ciepła lub energii wytworzonej z odnawialnych źródeł energii uważa się za spełniony poprzez zakup świadectw pochodzenia zielonej energii tzw. zielone certyfikaty.

Zielone certyfikaty wydawane są przez Prezesa URE producentom prądu wytwarzanego ze źródeł odnawialnych. Stanowią one świadectwo, że dany wytwórca wytworzył w określonym czasie określoną ilość energii ze źródeł odnawialnych. Certyfikaty wydawane są na wniosek, przy czym podstawę obliczenia ilości wytworzonej energii stanowią

dane operatora systemów dystrybucyjnych (OSD) lub operatora systemów przesyłowych (OSP), który zarządza rynkiem bilansowym energii elektrycznej – techniczną platformą, która istnieje obok Towarowej Giełdy Energii TGE, poprzez którą dokonuje się przesyłu i sprzedaży zdecydowanej większości energii elektrycznej w Polsce. W przypadku, gdy dany wytwórca otrzyma certyfikat, może on go zarejestrować na giełdzie i sprzedać. Cena rynkowa w 2008 roku wynosiła średnio ok. 240 PLN za 1 MW/h. Cena rynkowa certyfikatów jest określana pośrednio przez wypłaty kompensacyjne, które muszą zapłacić ci wytwórcy prądu, którzy nie wytworzyli lub nie zakupili dostatecznej określonej procentowo ilości prądu ze źródeł odnawialnych. Wysokość wypłat kompensacyjnych ustalana jest przez Prezesa URE i w 2005 roku wynosiła 1,3 średniej ceny za energię elektryczną w poprzednim roku. Ponieważ czynnik

ten odpowiada faktycznej cenie rynkowej za energię elektryczną ze źródeł odnawialnych, stosowanie opłat kompensacyjnych jest jak do tej pory jeszcze stosunkowo mało skuteczne. Wypłaty kompensacyjne wpływają do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOSiGW) i są przeznaczane wyłącznie do wspierania odnawialnych źródeł energii.

Problemem, który może utrudnić inwestowanie w biogazownię, jest brak regulacji dotyczącej sprzedaży prądu przez osobę fizyczną, a więc w przypadku biogazowni rolniczej przez rolnika. Pozyskiwanie i dostawa energii elektrycznej w gospodarstwie rolnym nie figuruje w wykazie w działaniach specjalnych produkcji rolnej, co wpływa na odmowę wydania przez właściwe organy wymaganej koncesji.

3. Uwarunkowania prawne w zakresie ochrony środowiska

Istotną rolę przy projektowaniu biogazowni rolniczych odgrywają przepisy z zakresu ochrony środowiska oraz związane z tym regulacje z zakresu zagospodarowania przestrzennego. W ostatnich latach Polska miała problemy z dostosowaniem przepisów dotyczących ochrony środowiska do prawa wspólnotowego.

Ocena oddziaływania na środowisko

Ocena oddziaływania na środowisko ma szczególne znaczenie podczas projektowania budowy biogazowni, również z tego względu, że 30% powierzchni Polski w ten czy inny

sposób stanowią tereny objęte prawną ochroną środowiska.

Ocena oddziaływania na środowisko jest sporządzana obowiązkowo dla takich przedsięwzięć jak elektrownie. Fakultatywnie w przypadku mniejszych konwencjonalnych elektrowni oraz projektów, które w znaczący sposób oddziałują na obszary objęte programem Natura 2000. O konieczności przeprowadzenia badania decyduje lokalny organ ochrony środowiska.

Przedmiotem oceny oddziaływania na środowisko jest sporządzony przez inwestora raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, opinia dotycząca ochrony akustycznej oraz dokumentacja geologiczno-techniczna. Należy nakreślić alternatywne scenariusze i wskazać scenariusz z najwyższą zgodnością ze środowiskiem naturalnym. Również należy wymienić oddziaływanie na obszar Natura 2000, co ma szczególne znaczenie dla inwestycji, które położone są w pobliżu.

Po przeprowadzeniu oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ) wydawana jest na okres 4 lat decyzja administracyjna. Decyzja jest podstawą do wydania kolejnych pozwoleń, takich jak pozwolenie na budowę, pozwolenie prawno-wodne. Należy mieć również na uwadze, że w postępowaniu administracyjnym mogą uczestniczyć różnego rodzaju organizacje społeczne bez konieczności wykazania interesu prawnego. Organizacjom tym przysługują środki zaskarżenia zgodnie z przepisami postępowania administracyjnego. Organem właściwym do wydawania decyzji OOŚ jest z reguły prezydent miasta lub starosta powiatowy.

Nowość: Prognoza oddziaływania na środowisko przy sporządzaniu planu zagospodarowania

Od października 2008 roku procedura badania oddziaływania inwestycji na środowisko uległa diametralnej zmianie. Wiąże się to z wejściem w życie

ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku, o udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenie oddziaływania na środowisko. Zgodnie z jej regulacjami już we wstępnej fazie procedury planistycznej, właściwe organy zobowiązane są do sporządzenia planu oceny oddziaływania na środowisko „strategiczny plan OOŚ”. Dopiero wówczas w ramach postępowania w sprawie pozwolenia na budowę przeprowadzana jest dalsza OOŚ w aspekcie konkretnego przedsięwzięcia. W postępowaniu w sprawie wydania decyzji o ocenie oddziaływania na środowisko dla konkretnego przedsięwzięcia powinien uczestniczyć Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, ewentualnie właściwy miejscowo dyrektor regionalny jako właściwe organy rządowe.

Obowiązek uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach uzależniony jest jednakże od wielkości inwestycji. Odpowiednie przepisy wykonawcze wprost nie zaliczają biogazowni do inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko. W rozporządzeniu ujęte zostały natomiast obiekty budowlane, mogące stanowić element biogazowni, przy wznoszeniu których konieczna jest OOŚ. Dlatego w tym zakresie każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie. W przypadku, gdy pozyskiwanie biogazu jest związane z fermami intensywnej produkcji zwierzęcej obowiązek uzyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach na realizację przedsięwzięcia może również być wymagany dla budowy samych ferm.

4. Przepisy związane z pozyskiwaniem nawozów naturalnych

Ponieważ przy pozyskiwaniu biogazu powstają odpady, które mogą być stosowane jako nawóz naturalny przez

rolników, pozyskiwanie biogazu podlega ustawie o nawozach i nawożeniu, ograniczającej dopuszczalną dawkę azotu w nawozie naturalnym oraz określającej okresy stosowania nawozów naturalnych. Ponadto ustawa zakłada obowiązek zapewnienia odpowiedniej infrastruktury w związku z produkcją nawozu naturalnego podczas wytwarzania biogazu. Dlatego instalacje muszą dysponować zbiornikami na wyprodukowany nawóz o odpowiedniej objętości. Wymóg budowania dużych i szczelnych zbiorników zakłada z góry zwiększony nakład inwestycyjny. W związku z tym należy spodziewać się, że polscy rolnicy będą skłaniać się do budowy zintegrowanych biogazowni dla kilku odnawialnych źródeł energii.

5. Przepisy dotyczące emisji

Normy prawne nakazują obok emisji pyłów i gazów uwzględnić również uciążliwość zapachową. Ta ostatnia ze względu na stosowanie w większości biogazowni zamkniętych systemów, często przestaje odgrywać większą rolę. Opłaty za emisję pyłów i gazów do środowiska, mieszczących się w dopuszczalnych granicach dla tlenków azotu i siarki, reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2005 roku w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska, ze względu na wprowadzanie zanieczyszczonych pyłów do powietrza w wyniku spalania biogazu.

Duże fermy trzody i drobiu są zobowiązane do uzyskania tzw. pozwolenia zintegrowanego. Głównym warunkiem uzyskania pozwolenia zintegrowanego jest wdrożenie tzw. Najlepszych Dostępnych Techniek, (ang. BAT – Best Available Technology). Przykładowe Najlepsze Dostępne Techniki zawarte są w tzw. BREF – BAT Reference Document, przy czym dokumenty BREF mają charakter niewiążących wytycznych. Najlepsze Dostępne Techniki nakładają

w dużych fermach obowiązek stosowania krytych zbiorników na gnojowicę o odpowiedniej objętości, przetwarzania odchodów zwierzęcych przed zastosowaniem jako nawóz oraz właściwe rozprowadzenie na polach uprawnych. Budowa biogazowni może być uznana za odpowiadającą technologii BAT m.in. pod warunkiem dopuszczenia przez lokalne przepisy współfermentacji gnojowicy z odpadami organicznymi i późniejsze zastosowanie przefermentowanego substratu jako nawozu.

6. Przepisy dozoru technicznego

Inwestor powinien mieć również na uwadze konieczność uzyskania decyzji właściwego Inspektoratu Dozoru Technicznego, jeszcze przed uruchomieniem w biogazowni instalacji kotłowych (zarówno cieczowych jak i parowych) systemu zamkniętego. Pozwolenie

wydawane jest na bazie przedstawionej przez inwestora dokumentacji technicznej dotyczącej biogazowni oraz dokładnego technicznego badania instalacji.

7. Postanowienia dotyczące odpadów

Nowoczesne biogazownie rolnicze stosują często proces współfermentacji odpadów zwierzęcych z odpadami rolno-spożywczymi. W związku z tym należy przestrzegać również norm prawnych dotyczących odpadów. Pozyskiwanie biogazu jak i nawozu naturalnego jako odpadu podczas procesu fermentacji odpadów organicznych podlega ustawowej definicji recyklingu organicznego. Biogazownie stanowią tym samym instalacje do przetwarzania odpadów. Przedsiębiorstwo eksploatujące instalację jest zobowiązane do prowadzenia ewidencji ilościowej i jakościowej przetwarzanych odpadów.

Zgodnie z przepisami ustawy o odpadach, do przetwarzania odpadów związanych z wytwarzaniem biogazu niezbędne jest uzyskanie zezwolenia. Jest ono wydawane przez starostę powiatowego lub w przypadku powiatu grodzkiego przez prezydenta miasta. Pozwolenie to wydawane jest co do zasady na okres 10 lat. Ustanowienie wysokich stawek za składowanie odpadów organicznych może stanowić bodziec finansowy dla przemysłu i rolnictwa do przetwarzania odpadów w biogazowniach rolniczych. Umieszczenie tony odchodów zwierzęcych na składowisku kosztuje 49,40 PLN, zaś tony odpadów pochodzenia roślinnego od 9,93 do 15,39 PLN w zależności od rodzaju odpadu.

Warto wspomnieć, że przepisy unijne kwalifikują do różnych kategorii odpady zwierzęce przeznaczone do użycia w biogazowniach, co wpływa na możliwości przetwarzania danych odpadów. Zakaz przetwarzania obejmuje w szczególności potencjalnie

skażone materiały. Ponadto przepisy unijne nakazują stosowanie odpowiednich procedur przetwarzania odnośnie odpadów obejmujących np. zwierzęta opadłe. Odpady te mogą być przetwarzane jedynie w biogazowniach, spełniających określone wymogi np. własne laboratorium bądź możliwość korzystania z laboratorium zewnętrznego.

8. Postanowienia w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej

Na koniec wymagane jest uzyskanie pozwolenia na prowadzenie działalności związanej z produkcją i obrotem biokomponentami. W celu prowadzenia działalności związanej z produkcją i obrotem biokomponentami, przedsiębiorca musi zarejestrować się w rejestrze prowadzonym przez prezesa Agencji Rynku Rolnego.

Producent biokomponentów, a przez to również biogazu musi m.in.:

- posiadać tytuł prawny do nieruchomości, w której będzie wykonywana działalność (własność, użytkowanie wieczyste, dzierżawa, najem)
- dysponować odpowiednimi środkami technicznymi i urządzeniami odpowiadającymi przepisom prawnym, które umożliwiają wykonywanie działalności
- określić we wniosku składanym do Agencji Rynku Rolnego rodzaj i zakres wykonywanej działalności, miejsce lub miejsca wykonywanej działalności oraz rodzaj i roczną wydajność instalacji służącej wytwarzaniu biokomponentów.

Przy wytwarzaniu biokomponentów można stosować następujące surowce:

- surowce pochodzące z użytków rolnych, położonych przynajmniej w jednym z krajów członkowskich Unii Europejskiej, na podstawie

umowy pomiędzy gospodarstwem rolnym, które czerpie korzyści, a wytwórcą energii, ewentualnie kupcem – umowa ta musi zostać zawarta przynajmniej na rok lub

- surowce pozyskane na podstawie umowy dostawy pomiędzy kupcem biokomponentów a producentem lub
- surowce pochodzące z własnej działalności rolniczej.

Udział biokomponentów uzyskiwanych z biomasy w sposób inny niż wyżej opisany nie może przekroczyć w roku kalendarzowym 25% wszystkich biokomponentów wytwarzanych przez producenta.

9. Aspekty prawnopodatkowe

Biogaz wykorzystywany do agregatów prądotwórczych podlega opodatkowaniu podatkiem akcyzowym. Zgodnie z art. 89 ust.1 nr 12b ustawy o podatku akcyzowym stawka akcyzy dla biogazu wynosi 0 PLN. Jednakże stawka akcyzy będzie obowiązywała dopiero, gdy przepis ten zostanie zatwierdzony przez Komisję Europejską. Do czasu ostatecznej decyzji Komisji Europejskiej Ministerstwo Finansów rozważa zastosowanie dla biogazu stawki podatku akcyzowego dla gazów. Obecnie wynosi ona 100 PLN za 1 000 kg gazu, a dla gazów skroplonych 695 PLN. Postępowanie ministerstwa było wielokrotnie krytykowane. W efekcie mamy obecnie niepewność co do opodatkowania biogazu w okresie przejściowym. Przychód uzyskany ze sprzedaży energii elektrycznej wytworzonej z biogazu podlega opodatkowaniu w wysokości 5,5%. Właściciel biogazowni, niezależnie od tego czy jest to osoba fizyczna czy prawna, zobowiązany jest uścić ten podatek.

Rolnicy, którzy zdecydują się rozszerzyć swoją działalność zakładając biogazownię, mają możliwość skorzystania

z obowiązujących ulg na wymagane inwestycje. I tak, rolnik może ubiegać się po zakończeniu inwestycji na podstawie przedstawionych przez niego rachunków o zwrot 25% kosztów budowy biogazowni z uiszczanego przez rolnika podatku rolnego. Z ulgi tej może korzystać do wyczerpania 25% limitu przez okres 15 lat. Należy zauważyć, że podatek rolny w Polsce jest tak niski, że wobec wysokich nakładów inwestycyjnych przy budowie biogazowni, nawet odliczenie 25% tych kosztów w okresie 15 lat nie zostanie w pełni wyczerpane. Dlatego wobec słabych bodźców finansowych takiej formy ulgi podatkowej, rozważane są skuteczniejsze alternatywy wspierania inwestycji, np. poprzez wydłużenie okresu 15 lat lub rozszerzenie pomocy na kolejne inwestycje. Ulga wygasa w momencie, gdy biogazownia zostanie sprzedana lub użyta niezgodnie z przeznaczeniem i co do zasady nie przechodzi na nabywcę, chyba że nabycie biogazowni nastąpiło w drodze dziedziczenia lub zgodnie z przepisami o ubezpieczeniach społecznych dla rolników.

Kontakt

Warszawa

Christian Schnell

partner

tel. +48 (0) 22 579 89 00

christian.schnell@bsjp.pl

Dr. Christian Schnell partner zarządzający, jest prawnikiem dopuszczonym do wykonywania zawodu zarówno w Niemczech jak i w Polsce. Kieruje polskim departamentem infrastruktury (Practice Department Infrastructure) oraz jest członkiem departamentów prawa spółek (Practice Department Corporate) i nieruchomości (Practice Department Real Estate). Jego klienci to międzynarodowe przedsiębiorstwa budowlane, inwestorzy infrastrukturalni, firmy inwestujące na rynku energii wiatrowej i rynku biogazowym, inwestorzy instytucjonalni na rynku nieruchomości oraz niemieckie jak i międzynarodowe przedsiębiorstwa przemysłowe a także inwestorzy finansowi. Egzaminu prawnicze zdał w Kolonii i Bonn, a tytuł doktora uzyskał z nauk ekonomicznych. Christian Schnell jest Zastępcą Przewodniczącego Rady Infrastruktury Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych PKPP Lewiatan oraz Członkiem Zarządu Polsko-Niemieckiej Izby Przemysłowo Handlowej. Posługuje się językiem niemieckim oraz biegle angielskim i polskim.

Gdańsk

Maciej Prusak

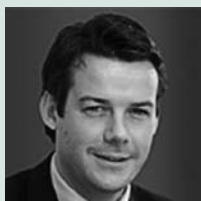
partner

tel. +48 (0) 58 340 43 85

maciej.prusak@bsjp.pl

Maciej Prusak należy do grona partnerów. Specjalizuje się w prawie ochrony środowiska, prawie energetycznym, prawie planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz prawie nieruchomości. Zajmuje się również kompleksowym doradztwem w zakresie rozwiązywania sporów oraz upadłości i restrukturyzacji. Jest absolwentem Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytetu Bamberg (Niemcy). Maciej Prusak jest członkiem Okręgowej Rady Adwokackiej w Gdańsku. Regularnie publikuje w prasie artykuły z zakresu prawa handlowego oraz prawa gospodarczego. Mówi po polsku oraz biegle po niemiecku.

Hamburg

Tillmann Pfeifer

partner

tel. +49 (0) 40 36 80 30

t.pfeifer@taylorwessing.com

Tillmann Pfeifer Pfeifer doradza krajowym i międzynarodowym korporacjom i średniej wielkości firmom prywatnym, a także inwestorom finansowym w zakresie prawa spółek oraz fuzji i przejęć / joint ventures. Tillmann jest ekspertem w dziedzinie energii odnawialnej. W tym zakresie doradzał przy wielu transakcjach zarówno kupującym jak i sprzedającym, w szczególności przy nabywaniu i sprzedaży spółek realizujących projekty w sektorze energii wiatrowej, słonecznej oraz biogazu. Tillmann jest autorem książki „Die Inhaltskontrolle von Franchiseverträgen nach den §§ 305 ff. BGB” traktującej o ograniczeniach prawnych w umowach franczyzowych. Tillmann zdał niemieckie państwowe egzaminy prawne i ukończył studia uzupełniające z zakresu Prawa Handlowego na Uniwersytecie w Hamburgu. Jego językiem ojczystym jest język niemiecki, Tillman biegle mówi po angielsku.

Obszary Doradztwa

Prawo handlowe & własność intelektualna

specjalizacje:

- spory handlowe
- prawo handlowe
- prawo patentowe, prawa autorskie & media
- prawo konkurencji
- towary luksusowe

Prawo spółek

specjalizacje:

- fuzje i przejęcia
- prawo upadłościowe i naprawcze
- private equity
- podatki
- inwestycje zagraniczne w Polsce
- sektor farmaceutyczny

Prawo pracy

specjalizacje:

- formy zatrudnienia
- układy zbiorowe
- kadra kierownicza

Sektor finansowy

specjalizacje:

- finansowanie
- instytucje finansowe
- ubezpieczenia

Infrastruktura

specjalizacje:

- projekty
- energetyka
- prawo zamówień publicznych
- ochrona środowiska
- sektor publiczny

Nieruchomości

specjalizacje:

- prawo nieruchomości
- sektor budowlany
- planowanie przestrzenne
- hotele
- sieci handlowe

Obszary geograficzne

- bezpośrednie inwestycje z USA
- rynek niemiecki

Sektory biznesu

- czyste technologie
- IT & Telekomunikacja

Warszawa Gdańsk Katowice Poznań Wrocław

Berlin Bruxelles Cambridge Dubai Düsseldorf Neuss

Frankfurt Hamburg London München Paris

Representative Offices: Alicante Beijing Shanghai

Warszawa

Al. Armii Ludowej 26
PL-00-609 Warszawa
Tel. +48 22 579-8900
Fax +48 22 579-8901
info@bsjp.pl

Gdańsk

ul. Sienkiewicza 5a/4
PL-80-227 Gdańsk
Tel. +48 58 340-4385
Fax +48 58 340-4390

Wrocław

pl. Powstańców Śląskich 17a/215
PL-53-329 Wrocław
Tel. +48 71 390-1372
Fax +48 71 390-1379

Katowice

ul. Warszawska 33
PL-40-010 Katowice
Tel. +48 32 253-6877
Fax +48 32 253-6887

Poznań

ul. Iłakowiczówny 11
PL-60-789 Poznań
Tel. +48 61 850-1926
Fax +48 61 850-1927

www.bsjp.pl

www.taylorwessing.com

Taylor Wessing & BSJP

A legal force for Europe

Kancelaria Taylor Wessing oferuje kompleksową obsługę prawną we wszystkich sektorach biznesu. Posiadamy kilkanaście międzynarodowych biur w Europie i na rynkach rozwijających się. We wszystkich dziedzinach międzynarodowego prawa gospodarczego poszukujemy kompleksowych i praktycznych rozwiązań dla przedsiębiorstw. Nasze główne specjalizacje to prawo spółek, fuzje i przejęcia, prawo autorskie i własności intelektualnej, prawo budowlane i nieruchomości oraz prawo pracy.

Dzięki współpracy partnerskiej z BSJP obsługujemy klientów na rynku polskim. Na tym polu oferujemy pełen wachlarz usług w zakresie inwestycji, finansowania, projektów budowlanych, planowania przestrzennego oraz ochrony środowiska. Nasze doświadczenie obejmuje energetykę, PPP, budownictwo, transport i inne usługi użyteczności publicznej. Do grona naszych klientów należą inwestorzy, deweloperzy, instytucje finansowe, firmy zarządzające nieruchomościami, organizacje międzynarodowe oraz instytucje publiczne.

Nasze doradztwo wyróżnia się dzięki doskonałej znajomości specyfiki wielu sektorów biznesu. Struktura kancelarii umożliwia ścisłą współpracę prawników w międzynarodowych zespołach podzielonych według działów gospodarki, co zapewnia szybki i skuteczny dostęp do informacji z różnych obszarów prawa przy uwzględnieniu specyfiki danej branży.

Nasz zespół ponad 280 partnerów, 800 prawników i 1300 pracowników prowadzi działalność doradczą w Europie, zwłaszcza na kluczowych dla nas rynkach w Niemczech, Anglii i Francji, Belgii, Polsce jak również w Dubaju, Pekinie i Szanghaju.

Od 1 maja 2009r. Taylor Wessing rozpoczął partnerstwo strategiczne z BSJP, wychodząc tym samym naprzeciw oczekiwaniom swych międzynarodowych Klientów, którzy we wzmożony sposób dokonują inwestycji w Polsce.

BSJP jest od 2002 roku reprezentowane w pięciu biurach na terenie całej Polski i należy do 20 najlepszych międzynarodowych kancelarii działających w kraju. Nasza obecność na rynku w całym kraju połączona z bogatym doświadczeniem i kompetentnym międzynarodowym zespołem gwarantuje sukces naszych klientów.

Dzięki zespołowi ponad 50 prawników na terenie całego kraju BSJP in alliance with Taylor Wessing oferuje w Polsce szeroki zakres usług w ramach doradztwa prawnego. Specjalizujemy się w następujących dziedzinach prawa: prawo pracy, prawo bankowe i finansowe, prawo budowlane, prawo spółek, prawo autorskie i własności intelektualnej, prawo nieruchomości, polskie inwestycje w Europie, prawo podatkowe dla przedsiębiorstw.

W doradztwie chodzi nie tylko o przedsiębiorczość, strategię i fakty. Chodzi również o człowieka z jego problemami, celami i wizjami. Dla nas jest jasne, że wizje wymagają większego zaangażowania. Dlatego zbudowaliśmy naszą ofertę w oparciu o kluczowe specjalizacje. Osiem głównych specjalizacji kancelarii BSJP przenika się ze sobą i uzupełnia. Nasze doradztwo nie jest ograniczane przez poszczególne dziedziny prawa, lecz zapewnia kompleksowe rozwiązania.

Do naszych klientów należą zwłaszcza przedsiębiorstwa działające na skalę międzynarodową – w pierwszej linii inwestorzy bezpośredni – w następujących branżach:

- motoryzacja,
- gospodarka energią i czyste technologie,
- elektronika,
- usługi finansowe,
- infrastruktura,
- nieruchomości,
- budowa maszyn,
- przemysł farmaceutyczny i spożywczy,
- usługi,
- sektor publiczny.

Stan prawny: 30.09.2009

Informacje zawarte w niniejszej publikacji są ogólnymi wskazówkami i nie są wiążące. Nie są one przedmiotem umowy i nie mają charakteru usług doradczych. W związku z tym nie ponosimy odpowiedzialności za treści zawarte w broszurze. Chętnie służymy Państwu pomocą w ramach indywidualnego doradztwa prawnego.

Powielanie, przedruk i rozpowszechnianie niniejszej broszury w całości lub w części bez uprzedniej pisemnej zgody BSJP in alliance Taylor Wessing jest zabronione.